

Regeringens skrivelse 1998/99:67

Nordiskt samarbete 1998

Skr.
1998/99:67

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 4 mars 1999

Göran Persson

Anna Lindh
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för samarbetet under år 1998 mellan de nordiska ländernas regeringar, med huvudsaklig inriktning på verksamheten i Nordiska ministerrådet.

1	Att så och att skörda - ordförandeskapets dynamik	3
2	Samarbetets huvudområden.....	5
2.1	Samarbetet inom Norden	5
2.2	Norden och Europa samt Schengensamarbetet	7
2.3	Norden och dess närområden.....	9
3	Nordiskt samarbete på sektorsnivå	10
3.1	Kultur och medier	10
3.2	Utbildning och forskning	14
3.3	Miljö.....	18
3.4	Ekonomi och näring.....	20
3.4.1	Energi.....	20
3.4.2	Näringspolitiskt samarbete.....	24
3.4.3	Regionalpolitik	25
3.4.4	Jord- och skogsbruk samt fiske.....	26
3.4.5	Bygg- och bostadssamarbete.....	29
3.4.6	Transport, infrastruktur och trafiksäkerhet samt IT-frågor	30
3.4.7	Ekonomi och finanspolitik.....	31
3.5	Medborgarpolitik	32
3.5.1	Arbetsmarknad och arbetsliv	32
3.5.2	Socialpolitik och hälsovård.....	34
3.5.3	Livsmedelsfrågor	35
3.5.4	Konsumentpolitik	37
3.5.5	Jämställdhet mellan kvinnor och män.....	39
3.5.6	Lagstiftningssamarbete	40
3.5.7	Migrations- och flyktingpolitiska frågor	42
3.5.8	Ungdomsfrågor	43
3.6	Säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete	44
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 mars 1999.....	49

1 Att så och att skörda - ordförandeskapets dynamik

Arbetsåret 1998 präglades starkt av att Sverige ansvarade för ordförandeskapet i det nordiska regeringssamarbetet. Här redovisas översiktligt några allmänna iakttagelser över ordförandeåret, dess genomförande och resultat. Mer detaljerade, ämnesspecifika redogörelser återfinns i de olika sektorsavsnitten.

Att vara ordförandeland i ett multilateralt samarbete prövar, bland mycket annat, förmågan att balansera strävan efter förnyelse mot behovet av stabilitet och kontinuitet. Som i andra internationella sammanslutningar har ordförandelandet i det nordiska samarbetet ett begränsat utrymme att sätta sin egen prägel på arbetet. Till stora delar är uppgiften ofrånkomligen att förvalta det föregående ordförandeskapets initiativ och att föra redan igångsatta processer till beslut och genomförande.

Mot den bakgrunden är det naturligt att svenska initiativ för det nordiska samarbetet inte har gett så många omedelbart mätbara resultat under själva ordförandeåret. Men man bör ändå kunna säga att ordförandeåret har satt spår i nordisk verksamhet på flera områden och plan.

Sveriges ambition var att koncentrera ordförandeprogrammet till några profilfrågor, nämligen samverkan för *ökad sysselsättning* och uppgiften att göra Norden och dess närområden till en *ekologiskt hållbar region*. Arbetet under året präglades starkt av dessa två initiativ.

Sysselsättningsfrågornas behandling på det europeiska planet var under arbetsåret 1998 - och förblir under avsevärd tid framöver - också en central samnordisk angelägenhet. De riktlinjer som utformades under år 1998 för sysselsättningspolitiken inom Europeiska unionen (EU) bygger i stor utsträckning på värderingar som är bärande i de nordiska ländernas politik för tillväxt och sysselsättning, såsom betydelsen av aktiva insatser för att stärka individens ställning på arbetsmarknaden och av en god balans mellan flexibilitet och trygghet, liksom värdet av att främja företagsamhet och att öka jämställdheten mellan kvinnor och män.

Samverkan på det nordiska planet kring utvecklingen av ett ekologiskt hållbart samhälle fick en politisk injektion genom den särskilda deklaration som de nordiska statsministrarna och deras kollegor i de självstyrande områdena antog i november 1998 under Nordiska rådets session i Oslo. I denna deklaration gavs Nordiska ministerrådet i uppdrag att utarbeta en tvärssektoriellt förankrad strategi för hållbar utveckling i Norden och dess närområden.

Därtill kom emellertid frågorna om *inomnordisk rörlighet/avveckling av gränshinder* att växa fram som en tredje, alltmer framträdande profilfråga. På flera plan har Sverige under året gjort frågorna om onödiga, irrationella och otidsenliga gränshinder för boende, pendling,

Arbetet följer nu i princip tre huvudspår. Det första huvudspåret är det nordiska samarbete som äger rum kring förverkligandet av *den inre marknaden*. Det är en nordisk ambition att försöka gå före resten av de andra länderna inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) när det gäller att införa och tillämpa det gemensamma regelverk som styr det fria flödet av varor, tjänster, kapital och personer. Vi bör i Norden ha särskilt goda förutsättningar att på det sättet visa vägen och låta detta bli en inspiration också för utvecklingen av marknaderna i Östersjöregionen.

Ett andra huvudspår är att Danmark och Sverige under året har påbörjat ett bilateralt arbete för att underlätta *integrationen i Öresundsregionen*. Regeringarnas särskilda kontaktgrupp för Öresundsfrågor har som sitt primära uppdrag haft att identifiera lagstiftningsmässiga och andra institutionella hinder för rörlighet, integration och dynamisk utveckling, och att söka lösningar på sådana problem som regionala aktörer inte omedelbart kan förfoga över. Arbetet har omfattat ett tiotal politik-/samhällsområden och gett ny kunskap och underlag för överväganden om insatser för att främja rörlighet och integration, i takt med att man vinner erfarenheter av hur mönstren för pendling, bosättning och företagande utvecklas. Det man kan lära av arbetet i Öresund kan ge inspiration för problemlösning som rör inom-nordiska gränser i stort.

Det tredje huvudspåret utgörs av de *initiativ* som tagits *inom Nordiska ministerrådets ram*, delvis inspirerat av utredningar som på regeringens uppdrag gjorts av Kommerskollegium. En bred översyn av aktuella gränshinder har i princip beslutats, men man avvaktar för närvarande resultatet av de nyss nämnda projekten, för att undvika dubbelarbete och dra lärdom av det som redan pågår. Här bör också nämnas den telefonservice, som kallas Hallå Norden! och som administreras av svenska Föreningen Norden på ministerrådets uppdrag, för att ge enskilda svar på frågor och problem som de möter i samband med arbete, studier, resor etc. inom Norden.

I ordförandeprogrammet uttryckte vi på svensk sida önskan att Norden deltar i formandet av det nya Europa, genom att basera det nordiska agerandet på den samsyn som finns i centrala samhällsfrågor. Den grundläggande ambitionen att systematiskt utnyttja nordiska samarbetsstrukturer för avstämning och, när förutsättningar finns, samstämt agerande i aktuella EU- och EES-frågor - liksom i det bredare Europa-samarbetet har varit en ledstjärna. Ett mycket påtagligt resultat av nordisk samsyn och samverkan var självfallet att det under hösten 1998 kunde nås enighet om ett samarbetsavtal mellan Europeiska unionens råd och Island och Norge som gör det möjligt att införliva Schengenregelverket med EU med bibehållen passfrihet inom Norden.

Med år 1999 inleds en period av mer än fyra år då ett nordiskt land alltid finns i eller i närheten av EU:s ordförandestol. Rätt utnyttjad är det en situation där de nordiska EU-medlemmarna - med stöd från Island och Norge - borde ha stora möjligheter att berika och stärka Europeiska

gemenskapens (EG) arbete för sysselsättning, för en god miljö och de andra frågor där Norden har starka sammanfallande intressen. Skr. 1998/99:67

Nordiskt närområdessamarbete lämnar ett bidrag till säkerhet, demokrati och gynnsam ekonomisk och social utveckling i vår del av Europa, till fred, säkerhet och stabilitet i vår region. Norden har mycket att vinna på att utveckla handel och folkligt utbyte mellan de nordiska länderna och länderna kring Östersjön. Ministerrådets beslut att i budgeten för år 1999 väsentligt utvidga det nordiska närområdesprogrammet blev en bekräftelse på detta.

Beslutet om ministerrådets budget för år 1999 låg också väl i linje med önskemål från Nordiska rådets sida. Detta var ett uttryck för en stor grad av samsyn mellan parlamentariker och regeringar om budgetprioriteringarna, vilket var ett viktigt mål under det svenska ordförandeskapet.

Det nordiska samarbetet utvecklas genom kontakterna med de baltiska länderna. Statsministrarna i Norden och de tre baltiska länderna enades under sitt gemensamma möte i Helsingfors i februari 1999 om att undersöka hur denna inbördes samverkan skall kunna göras än mer givande än hittills.

Under arbetsåret har det varit en ambition att tydligt markera det nordiska samarbetets betydelse i internationell politik. Denna samverkan har under svenskt ordförandeskap kunnat stärkas. Under året har länderna fortsatt den goda traditionen med nära kontakter och täta samråd i utrikespolitiska frågor. Initiativ har tagits till ytterligare samverkan mellan de politiska ledningarna i de nordiska utrikesdepartementen vid sidan av de ordinarie utrikesministermötena, för att vid återkommande tillfällen överväga hur den nordiska plattformen bäst kan utnyttjas. Ett seminarium om Norden i internationell politik genomfördes i slutet av sommaren 1998. Dialogen mellan de nordiska regeringarna och Nordiska rådet i utrikespolitiska frågor stärktes.

Sverige har under sitt ordförandeskap både skördat och sått. Debatten fokuseras olyckligtvis emellanåt på frågor som inte har gett så snabba och påtagliga resultat som man skulle ha kunnat önska sig. I allt mellanstatligt samarbete, också det nordiska, behövs en god lantbrukares tålamod, och somligt hamnar ofrånkomligen på hälleberget. Ändå måste det samlade intrycket efter ett intensivt arbetsår vara att jordmånen för nordiskt samarbete är god.

2 Samarbetets huvudområden

2.1 Samarbetet inom Norden

Arbetet med att slutföra 1995 års reformarbete har under år 1998 gått vidare i syfte att förnya och effektivisera samarbetet och att säkra en

inriktning på frågor som har betydelse för enskilda och företag i vardagen, inte minst arbetet mot gränshinder. Skr. 1998/99:67

Under år 1998 fullföljdes ett svenskt initiativ om att upprätta en servicetelefon för nordiska medborgare dit de kan ringa för att få information om vart de kan vända sig för att få klarhet i problem de stött på vid arbete, studier och resor i andra nordiska länder än det egna hemlandet. Projektet, som kallas Hallå Norden!, genomförs som ett försöksprojekt vid Föreningen Nordens informationsbutik Arena Norden i Stockholm på uppdrag av Nordiska ministerrådet. Redan nu kan konstateras att denna service fyller ett behov. En utvärdering kommer att ske efter försöksperiodens slut.

Sverige har under år 1998 tagit initiativ till att utreda möjligheterna att öppna ett s.k. informationsfönster i de nordiska huvudstäderna. Bakgrunden är bl.a. avsaknaden och behovet av en centralt belägen informationspunkt i Stockholm.

Sverige har fortsatt att verka för att effektivisera den verksamhet som finansieras över Nordiska ministerrådets budget. Genom besparingar och effektivitetsuttag har verksamheten utsatts för krav på omvandling. Regelverken för styrning och kontroll har setts över. En omorganisation har gjorts av Nordiska ministerrådets sekretariat och anställningsvillkoren för personalen har moderniserats.

Nordiska ministerrådets budget för år 1998 uppgick till 711 miljoner danska kronor. De viktigaste områdena i budgeten var kultur-, utbildnings- och forskningssamarbetet som svarade för nära hälften av utgifterna. Andra stora samarbetsområden inom budgetens ram var ekonomi- och näringsområdet, medborgarpolitik samt miljö- och närområdessamarbetet.

Den svenska andelen av Nordiska ministerrådets budget var enligt den nordiska fördelningsnyckeln 34,9 procent, en minskning med 0,7 procentenheter sedan föregående år. Fördelningsnyckeln beräknas på basis av respektive lands andel av den samlade nordiska bruttonationalinkomsten.

Efter behandling i Nordiska rådets organ fastställde ministerrådet i november 1998 - i enlighet med Nordiska rådets önskemål - budgeten för år 1999. Den uppgår efter prisomräkning till 732 miljoner danska kronor. Det är en reellt sett oförändrad budgetram. Det största satsningsområdet är fortsatt kultur-, utbildnings- och forskningssamarbetet. Ökade insatser görs främst på närområdessamarbetet. Den svenska andelen av budgeten minskar ytterligare något till 34,1 procent.

Samverkan med frivilligorganisationerna, där Föreningen Norden intar en särställning, är ett viktigt inslag i det nordiska samarbetet. På det nationella planet har regeringen utvecklat kontakterna med Föreningen Norden, både genom samarbete i projektform och genom att, i enlighet med önskemål som har uttalats i riksdagen, lämna särskilt ekonomiskt bidrag till verksamheten vid informationsbutiken Arena Norden i Stockholm.

Över den nordiska budgeten ges stöd till *samisk verksamhet* såsom Samerådet, Nordiskt samiskt institut samt stöd till samisk

kulturverksamhet. Dessutom fördelas medel för urbefolkningsspörsmål inom ramarna för det arktiska programmet. Stöd kan även ges från sektorernas dispositionsmedel.

Skr. 1998/99:67

Samerådet är en politiskt obunden paraplyorganisation för samiska organisationer i Finland, Norge och Sverige. Nordiskt samiskt institut har till uppgift att ta initiativ till att samordna och genomföra utredningar, planläggningar och forskning med syfte att förbättra de samiska folkens ställning.

I juni avlämnades en rapport från Arbetsgruppen om en nordisk samekonvention till regeringarna i Sverige, Finland och Norge samt de tre ländernas sameting. Arbetsgruppen har, på sameministrarnas uppdrag, utrett behov av och förutsättningar för en nordisk samekonvention. Rapporten utmynnade bl.a. i förslag om en samepolitisk samverkan som innebär att sameministerna skall mötas ca en gång per år tillsammans med sametingspresidenterna. Det skall även tillskapas ett beredningsorgan, där sametingen skall ingå, på tjänstemannanivå med uppgift att bl.a. förbereda det politiska mötet. Frågan om det fortsatta arbetet med en samekonvention kommer upp på dagordningen när sameministerna träffas första gången i maj/juni 1999.

På ministerrådssekretariatet har det under året tillsatts en intern, tvärsektoriell arbetsgrupp för samiska frågor. Arbetsgruppen har till uppgift att utforma en intern samlad policy om samesamarbetet samt att utarbeta en årlig samisk handlingsplan. En långsiktig femårig strategiplan kommer även att tas fram.

Vid ett möte mellan de nordiska sametingen år 1993 beslöts att man skulle etablera ett organiserat samarbete i frågor som berör samerna som ett folk eller som kräver en gemensam representation i det nordiska eller internationella samarbetet - Samiskt parlamentarisk råd. Under året har ansökningar om finansiering inkommit till Nordiska ministerrådet men bordlagts i avvaktan på nationell behandling.

2.2 Norden och Europa samt Schengensamarbetet

Europafrågorna är ett av huvudområdena för det nordiska samarbetet och de har spelat en framträdande roll också under verksamhetsåret 1998.

Genom att tre nordiska länder är medlemmar av EU och Island och Norge är parter i EES-avtalet har alla nordiska länder en mycket nära anknytning till det europeiska samarbetet. Det gör att de nordiska länderna har många gemensamma intressen att bevaka.

Samarbetet i Europafrågorna har i första hand karaktär av samråd och informationsutbyte. Samarbetet inom Nordiska ministerrådet koncentreras till de områden där de nordiska länderna har gemensamma intressen och en önskan att påverka den europeiska dagordningen.

Ambitionen att använda sig av det nordiska samarbetet som en plattform för nordiskt samråd i aktuella EU- och EES-frågor har inneburit att dessa frågor blivit en stående punkt på dagordningen vid nordiska ministermöten, såväl vid möten inom Nordiska ministerrådets formella ram som vid exempelvis statsministermöten och utrikesministermöten.

Ordningen med ett årligt återkommande möte för att diskutera ministerrådets arbete med EU- och EES-frågorna mellan de nordiska samarbetsministrarna och de nordiska EU-ambassadörena i Bryssel har fortsatt.

Kontaktgruppen med tjänstemän vid de nordiska representationerna i Bryssel har tillsammans med Nordiska ministerrådets sekretariat utvecklat rutiner för information och samverkan. En viktig del i detta samarbete är den ordning för praktiktjänstgöring vid EU-representationerna för tjänstemän vid ministerrådssekretariatet som försöksvis började tillämpas år 1998. Mot bakgrund av de goda erfarenheterna kommer denna ordning att fortsätta.

Under det svenska ordförandeskapet utarbetade Nordiska ministerrådet en rapport om samarbetet i EU- och EES-frågor inom ministerrådets olika sektorer. Rapporten visar ett ganska omfattande samarbete. Sektorer med ett särskilt intensivt samarbete är konsument-, livsmedels-, forsknings-, miljö- och arbetsmarknadssektorerna. På lagstiftningsområdet har nordiskt samråd vid förberedelser för och genomförande av EG-rättsakter varit viktigt.

Som ett led i det nordiska samarbetet om förverkligandet av den inre marknaden beslutade de nordiska handelsministrarna i juli 1998 att en informell nordisk samrådsgrupp skulle arbeta vidare med fem utvalda områden.

Ett samarbetsområde gäller effektivisering av marknadskontroll. Ett annat område avser ömsesidigt erkännande av provningar. Ett tredje område går ut på att undersöka om det går att harmonisera märkning av läkemedelsförpackningar. Ytterligare ett samarbetsområde gäller s.k. maskintjänster, t.ex. problem med godkännande av olika kompetensbevis för maskinförare. Slutligen har ett samarbetsområde handlat om att försöka förbättra handeln med byggprodukter på den nordiska marknaden.

Samrådsgruppen har för avsikt att under våren ta fram nya områden som kan vara angelägna att arbeta vidare med och man avser att vid kommande handelsministtermöte lägga fram ett förslag tillsammans med en fortsatt rapportering om de pågående projektens utveckling.

Den nordiska passfriheten är en av hörnstenarna i det nordiska samarbetet. Den har fungerat under fyrtio år och betraktas som en självklarhet av flertalet medborgare i de nordiska länderna. Inom EU är, på samma sätt som i Norden, den fria rörligheten för personer ett av kärnområdena inom den inre marknaden. För att påskynda avvecklingen av gränskontroller inom EU ingick några av EU:s medlemsländer år 1985 det s.k. *Schengenavtalet*. Det operativa samarbetet inleddes i mars 1995. I december 1996 slöt Norge och Island ett samarbetsavtal med Schengenstaterna med samma materiella innehåll som anslutningsavtalen.

Genom Amsterdamfördraget beslutades att Schengensamarbetet, som för närvarande omfattar alla EU:s medlemsländer utom Storbritannien och Irland, skall införlivas med EU. Införlivandet av Schengensamarbetet regleras i ett särskilt protokoll, Protokoll om införlivande av Schengenregelverket inom Europeiska unionens ramar (s.k. Schengenprotokollet), som har fogats till Amsterdamfördragets slutakt.

Schengenprotokollet innebär att Schengensamarbetet kommer att äga rum inom den vanliga EU-strukturen, dvs. under medverkan av alla EU:s institutioner enligt de regler som gäller enligt fördragen. Schengenprotokollet innehåller också bestämmelser som, tillsammans med ett särskilt protokoll om Danmarks ställning, gör det möjligt att säkerställa att den nordiska passfriheten kan bibehållas inom ramen för det bredare europeiska samarbetet.

I slutet av år 1998 färdigförhandlades ett avtal som gör det möjligt för Norge och Island att delta i Schengensamarbetet även när detta har införlivats i EU-strukturen. Parternas strävan är att detta avtal skall kunna träda i kraft samtidigt med Amsterdamfördraget.

Ett nordiskt samarbete har under året även pågått för att förenkla EU-texter och göra dem mer lättförståeliga för EU-medborgarna. Två konferenser på detta tema har hållits med ekonomiskt stöd från Nordiska språkrådet.

2.3 Norden och dess närområden

Samarbetet med närområdet är ett prioriterat område inom det nordiska samarbetet. Samarbetet med närområdena omfattar de tre baltiska länderna, nordvästra Ryssland, Barentsområdet och Arktis.

Nordiskt samarbete flätas alltmer samman med annat samarbete i närområdena. Nordiska ministerrådets insatser i närområdena skall ses som ett komplement till andra insatser som görs bilateralt eller genom andra regionala organ som Östersjöstaternas råd, Barentsrådet och Arktiska rådet.

Nordiska ministerrådets närområdesinsatser utformas i dialog med berörda samarbetspartner. De nordiska samarbetsministrarna har bl.a. årliga möten med sina motsvarigheter inom Baltiska ministerrådet. Även de nordiska statsministrarna har årliga möten med sina baltiska kollegor.

Huvudmålsättningen med Nordiska ministerrådets närområdessamarbete är att bidra till stabil och demokratisk utveckling i närområdena och att främja utvecklingen av en fungerande marknadsekonomi. Avsikten är också att närområdessatsningarna skall koncentreras till de områden där det nordiska samarbetet ger ett mervärde och bidrar till en bättre samordning med andra insatser.

I ministerrådets budget för år 1998 uppgick det särskilda närområdesprogrammet till 52 miljoner danska kronor. En stor del av dessa resurser satsades på projekt som skall främja demokratiutvecklingen. De olika formerna av stipendie- och utbytesordningar är också ett viktigt inslag i närområdesprogrammet. Programmet omfattar dessutom verksamheten vid de nordiska informationskontoren i de baltiska huvudstäderna och i S:t Petersburg.

Utöver det särskilda närområdesprogrammet görs stora insatser över ministerrådets budget även genom olika samarbetssektorer. De samlade satsningarna är därför avsevärt större.

Vid sidan av de insatser som görs över ministerrådets budget har de nordiska finansministrarna beslutat om ett program för att främja

investeringar i små och medelstora företag i de baltiska länderna (Baltiska investeringsprogrammet). Programmet löper till år 2000 och omfattar totalt ca 180 miljoner ecu. Skr. 1998/99:67

Under år 1997 inrättades dessutom en särskild ordning inom Nordiska Investeringsbanken för lån på särskilt förmånliga villkor till finansiering av miljöprojekt i Nordens närområden. Låneramen uppgår till 100 miljoner ecu. Härutöver finns från år 1996 möjligheter att via Nordiska miljöfinansieringsbolaget (NEFCO) få lån för miljöinsatser i närområdena.

Nordiska ministerrådets program för arktiskt samarbete syftar till att ge samnordiska insatser ett särskilt mervärde i förhållande till andra aktiviteter med inriktning på Arktis. Programmet omfattar urbefolkningsfrågor, polarforskning, miljö- och infrastrukturfrågor.

Under år 1999 görs en betydande ökning i ministerrådets satsning på närområdena. Mot bakgrund av den snabba utvecklingen i närområdena och av önskemål om en bättre samordning med övriga nationella och internationella insatser har beslutats att de strategiska målsättningarna för närområdessamarbetet skall ses över.

3 Nordiskt samarbete på sektorsnivå

3.1 Kultur och medier

Allmänt

Nordiska ministerrådet stimulerar kultursamarbetet i Norden genom insatser på särskilda områden, genom nätverksbildning och satsningar på projekt med stark nordisk profil. Inom ramen för kultursamarbetet finns två stora fonder, nämligen Nordiska kulturfonden och Nordiska film- och TV-fonden. Kultursamarbetet på regeringsnivå grundas på ett kulturavtal från år 1972. Satsningen på kultursamarbetet över ministerrådets budget uppgick år 1998 till ca 138 miljoner danska kronor.

Samarbetet inom Norden

Tyngdpunkten i kultursamarbetet ligger på samarbetet inom Norden och bygger på den värdegemenskap som finns mellan de nordiska länderna och som manifesteras i den kulturella och språkliga gemenskapen. I det svenska ordförandeprogrammet på kulturområdet framhölls områdena barn och unga, språket, åtgärder för att minska främlingsfientligheten och gagna ett mångkulturellt samhälle, medier, Nordens närområde, kulturarvet och konstnärlig verksamhet. Sverige vill också verka för en organisation som på ett effektivt sätt bidrar till att den nordiska kultur- och språkgemenskapen utvecklas.

Satsningen på *barn och unga* har fortsatt med utgångspunkt i den särskilda handlingsplanen Ett kommande Norden som avser det nordiska barn- och ungdomskultursamarbetet under tiden 1996-2000. Huvudmålet för ministerrådets kultursamarbete inom barn- och ungdomsområdet är att stärka den nordiska identiteten genom att öka barns och ungdomars deltagande i, kunskap om och intresse för kultur i Norden. En redogörelse om genomförandet av handlingsplanen presenterades vid Nordiska rådets session i Oslo. Under år 1998 har medel beviljats för att stödja barnkulturforskningen. Mötesplatser för barn och unga har erbjudits både genom Internet och barnkulturläger. Nyhetsbulletinen Valhalla har utkommit med tre nummer. I november 1998 hölls i Stockholm ett seminarium, Skaparkraft i skolan, ett samprojekt mellan ledningsgruppen för barn och unga och ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete. Seminariet belyste skolans betydelse som kulturmötesplats både för utvecklandet av barns och ungas egenkultur men också för deras kontakt med den professionella konsten.

Arbetet med att integrera barn- och ungdomsprojekt i konstkommittéerna och andra institutioner inom kultursektorn har fortsatt. Ett exempel är de olika museiprojekt för barn och unga som under år 1998 har utarbetats av en särskild arbetsgrupp till Nordiska ministerrådets museigrupp. Syftet med de föreslagna projekten är att ge barn och unga kunskap om Norden och att informera om och tydliggöra vår gemensamma bakgrund. Flera av projekten bygger på medverkan av barn och unga.

Vid Nordiska rådets session i Oslo presenterades också en översiktsrapport och handlingsplan om barn och unga i Nordens närområden. I rapporten framhålls hur kultursatsningar kan användas som ett verktyg i det sociala arbetet.

Språket är en förutsättning för att kunna ta del av det gemensamma kulturarvet. En *språkpolitisk strategi* har tagits fram i samarbete med utbildningsministrarna. Målet är att de skandinaviska språken fortsatt skall utgöra den gemensamma ramen i det nordiska samarbetet och att den internordiska språkförståelsen och kulturkompetensen skall vidareutvecklas samt att stärka nordbors färdigheter att förstå varandra i skrift och tal.

Kultursektorn har ett särskilt ansvar att *bekämpa främlingsfientlighet och rasism*. I den strategi som lades fram till Nordiska rådets session i Oslo framhålls att de nordiska länderna genom respekt för kulturell mångfald skall motarbeta rasism och främja positiva värden. Inom kultursektorn skall särskilda åtgärder vidtas för att tillmötesgå tidens krav. Man bör satsa på att stärka rekryteringen av minoriteter på alla nivåer samt stödja verksamhet som är opinionsbildande och som ger uppmärksamhet. Ministerrådet har också beviljat medel till olika projekt. Projektet Nordiskt mörker vitt oljud avser att i skolorna och genom en vandringsutställning belysa s.k. vit maktmusik. Syftet är att ge ungdomar ett historiskt perspektiv på rasism och främlingsfientlighet och att få dem att själva analysera sitt förhållningssätt till nynazism, diskriminering av flyktingar, invandrare och andra minoriteter.

En strategisk redogörelse, Nordiskt kultursamarbete vid årtusendeskitet, antogs av Nordiska rådet vid sessionen i Oslo. Syftet är bl.a. att skapa möjligheter för att kunna göra riktade satsningar inom de olika områdena. Det slås fast att det viktigaste målet med det nordiska kultursamarbetet är att stärka och utveckla den nordiska gemenskapen. I detta sammanhang betonas särskilt bl.a. utvecklingen på medieområdet, insatser för barn och unga, samarbete och förmedling av resultat på konstområdet, insatser för att stärka det folkliga engagemanget och genomförande av projekt som har genomslagskraft i de nordiska länderna liksom internationellt. Kulturfondens verksamhet framhålls. En ny prioritering är insatser mot rasism och främlingsfientlighet med den överordnande målsättningen att öka minoriteternas deltagande och inflytande på alla nivåer i kulturlivet. Genomförandet av strategin kommer att diskuteras med företrädare för Nordiska rådet.

Satsningarna på *medierna* har fortsatt. Med styrningsgruppen för nordiskt kultur- och massmediesamarbete (KM-gruppen) som initiativtagare anordnade Nordiska ministerrådet i samarbete med Rundradion i Finland konferensen "Public service broadcasting i den digitala framtiden". Public service-verksamhetens betydelse vid införandet av den nya digitala tekniken fick ett starkt stöd av deltagarna. Vid kulturministrarnas möte i juni 1998 uttalade ministrarna sitt stöd för det arbete som NorDig (Nordisk Digitalisering) bedriver. Den nordiska samarbetsgruppen NorDig har tagit initiativ till en gemensam specifikation för mottagarutrustning för digital TV. Bakom samarbetet står marksändande TV-företag, sändaroperatörer och teleföretag i de fem nordiska länderna.

I samband med kulturministrarnas möte i december hölls ett möte med de nordiska "public service"-bolagen för att diskutera utmaningarna inför övergången till den digitala tekniken.

Nordiska kulturfonden är det viktigaste nordiska stödorganet för kulturaktiviteter på fältet. Verksamhetsområdet är brett och omfattar alltifrån allmän kultur till utbildning och forskning. Under år 1998 har projekt för ett sammanlagt belopp om 23 miljoner danska kronor beviljats. Totalt behandlade fonden under året 995 ansökningar. För närvarande pågår ett arbete med att datorisera ansökningarna vilket kommer att kunna ge en tydligare bild av fördelningen mellan olika konstnärsområden, länder m.m. Ett samrådsmöte mellan representanter för Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och Nordiska kulturfonden ägde rum i november 1998 i samband med rådssessionen i Oslo. Vid mötet behandlades fondens verksamhet utifrån trepelarperspektivet. Kulturfondens betydelse för kulturlivet i Norden och i de självstyrande områdena framhölls. Kulturfondens arbetssätt som en modell för det kommande kulturrampprogrammet inom EU nämndes. Kulturfonden har genom sin breda verksamhet och satsning på mindre projekt möjliggjort att ett stort antal idéer från kulturlivet har kunnat förverkligas.

De fyra konstkommittéerna, Nordiska litteratur- och bibliotekskommittén (Nordbok), Nordiska musikkommittén (Nomus), Nordiska konst- och konstindustri-kommittén (NKKK) samt Teater och dans i Norden, har genom sina nätverk, seminarier och olika stödformer

verkat för att sprida kunskap om *nordisk konst*. Institutet för samtidskonst (NIFCA) har bedrivit verksamhet med konstutställningar, gästateljéverksamhet och utgivande av tidskriften SIKSI. Vid sitt möte i december beslutade ministerrådet att stödja sammangåendet av de två tidskrifterna SIKSI och INDEX till en nordisk konstitidskrift. Bildandet av en stark nordisk konstitidskrift som väcker internationellt intresse är ett sätt att stödja den nordiska bildkonsten. Ett motiv till beslutet är den framgångsvåg som för närvarande präglar nordisk bildkonst. Inom NKKK:s verksamhet har ett nytt konstnärscentrum - Dalsåsen i Norge - invigts.

Nordboks verksamhet kännetecknas av att utveckla samarbetet på litteratur- och folkbibliotekens område. Översättningsstödet, vilket för år 1998 uppgick till 2,4 miljoner danska kronor, bidrar till den nordiska litteraturens tillgänglighet. Under året har man bedrivit en försöksverksamhet med översättning från de nordiska språken till de baltiska. Man planerar att utvidga stödformen till att även omfatta översättningar från de baltiska språken till de nordiska.

Nomus har inom ramen för sitt uppdrag att fördela bidrag till musiklivet. Medel har under år 1998 beviljats för 13 nya kompositionsbeställningar, 18 konsertframträdanden/festivaler samt ett antal konferenser, symposier och seminarier till ett belopp om 2,4 miljoner svenska kronor. Under året påbörjades en planering av en större samnordisk ungdomsmusikfestival år 2000.

Under år 1998 har ministerrådet vidtagit åtgärder för att uppnå en bättre samordning av och information om de aktiviteter som bedrivs av de olika kommittéerna.

Den verksamhet som bedrivs vid de nordiska husen på Island, Grönland, Färöarna och Åland finansieras inom kulturbudgeten. Som en markering av husens betydelse och med anledning av att huset på Island grundades för 30 år sedan hölls ett särskilt seminarium i september 1998 i Reykjavik med inslag av nordiska artister. Särskilda medel har under året avsatts för reparation av husen i Reykjavik och i Torshamn.

Norden och Europa

Aktuella EU-frågor anmäls regelbundet på ministerrådets och ämbetsmannakommitténs möten. Vid ministermötet i juni 1998 hölls en diskussion angående EG-kommissionens förslag till nytt kulturrampprogram.

Det nordiska samarbetet på medieområdet är viktigt i förhållande till det arbete som bedrivs inom EU. Mediesamarbete i EU utgår från vissa gemensamma direktiv och stödprogram. Under året har frågorna främst rört införandet av TV-direktivet, grönboken om konvergens samt arbetet med de upphovsrättsliga frågorna kring återanvändning av arkivmaterial. Ministerrådet vill fortsatt föra en aktiv politik för att tillvarata nordiska intressen på medieområdet.

Nordiska ministerrådet har sedan år 1982 genomfört ett stort antal kulturprojekt i utlandet. Ett nordisk kulturutbyte med Sydafrika äger rum under tiden 1996-1999. Projektet är i huvudsak ett utbyte mellan

professionella konstnärer inom samtliga konst kategorier. Under år 1999 kommer en rad större nordiska projekt att visas i Sydafrika. I februari 1998 invigde kulturminister Marita Ulvskog utställningen "Vision du Nord" på Musée d'Art Modern i Paris. Utställningen blev en stor succé och bidrog till att sprida kännedom om nordisk konst. Syftet var dels att visa modernismens genombrott i den nordiska konsten, dels att presentera den nordiska, unga samtidskonsten. Den stora prioriteringen under år 1999 blir utställningen "West Viking". Utställningen tas fram i samarbete med Smithsonian Institute i Washington och kommer att visas under perioden 2000-2001. Utställningen handlar om vikingarnas resor västerut och visar bl.a. resultatet av arkeologiska utgrävningar från Grönland och Nordamerika.

Skr. 1998/99:67

Norden och närområdena

Samarbetet med närområdena ökar i betydelse. Ministerrådets budget för närområdessatsningar för år 1999 har ökat med 20 procent jämfört med budgeten för år 1998. Kulturförmedlingen är en betydelsefull del i samarbetet. Samtliga konstkommittéer har under år 1998 haft kontakt och i olika former bedrivit samarbete med sina motsvarigheter i Baltikum eller nordvästra Ryssland. Nordisk Journalistcentrum arrangerade under året närmare 30 kurser och seminarier i närområdena. Ledningsgruppen för barn och unga har gett stöd till ett barnkulturläger i Lettland. Nordicom (Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning) har deltagit i ett projekt som syftar till att få fram en tillförlitlig nordisk-baltisk mediestatistik. Under år 1999 kommer Stipendieordningen Sleipner (utbyte av unga konstnärer) att utvidgas till att innefatta konstnärer från närområdena.

Under år 1998 ordnades en konferens i Riga med samtliga nordiska kulturinstitutioner samt representanter från kulturinstitutionerna i Baltikum och nordvästra Ryssland. Diskussionen visade att kulturen spelar en viktig roll i den omvandlingsprocess som pågår i länderna.

3.2 Utbildning och forskning

Allmänt

Det övergripande målet för sektorn är att stärka och utveckla den nordiska utbildnings- och forskningsgemenskapen.

Utbildnings- och forskningssektorn är det resursmässigt sett största nordiska samarbetsområdet. Den övervägande delen av medlen går till generella stödordningar, nätverksaktiviteter, tidsbegränsade projekt och nordiska institutioner.

Styrande för sektorn under det svenska ordförandeskapsåret har varit Nordiska rådets rekommendationer som avser budgeten för år 1998 samt ordförandeskapets prioriteringar för samma år, inklusive vidareföring av prioriteringar från tidigare ordförandeskap, såsom språksamarbetet, ny forskningspolitisk strategi samt insatser för barn och unga.

Det svenska ordförandeskapets egna prioriteringar har främst fokuserat på insatser inom följande områden: kvalitet i skolan, utbildningens roll i sysselsättningspolitiken, vuxenutbildning samt förnyelse av den högre utbildningen. Centreringen på de tre sistnämnda områdena skall ses i relation till det övergripande svenska ordförandeskapsprogrammets profilfråga om nordisk samverkan för ökad sysselsättning.

Samarbetet inom Norden

Språksamarbetet hör till de högprioriterade nordiska samarbetsområdena och berör i princip samtliga ministerrådssektorer. Ministerrådet tillsatte i december 1997 en arbetsgrupp med uppgift att dels utarbeta förslag till övergripande policy/riktlinjer för det framtida nordiska språksamarbetet, dels kartlägga och komma med förslag till en struktur för detta samarbete. Ett ministerrådsförslag om nordisk språkpolitik överlämnades till Nordiska rådet inför rådets session i Oslo. Nordiska rådet mottog förslaget mycket positivt. Ministerrådet har nyligen fastställt mandat för en referensgrupp för språkfrågor. Huvuduppgiften för gruppen blir att till juni 1999 utarbeta förslag till ett nytt NORDMÅL-program (handlingsplan för insatser inom språkområdet) för tiden 2000-2004. Till september 1999 skall gruppen presentera förslag till utveckling av tvärsektoriellt språksamarbete.

Den inom sektorn verksamma IT-policygruppen har haft ministerrådets uppdrag att utarbeta ett nytt verksamhetsprogram rörande IT och data i undervisningen (IDUN II) för tiden 1999-2001. Programmet kommer att vara koncentrerat till tre områden - innovativa skolmiljöer, IT i lärarutbildningen samt vuxenutbildning och flexibelt lärande. Ministerrådet har under år 1998 fastställt programmet samt uppdragit åt ledningsgrupperna för nordiskt samarbete inom områdena skola, folkbildning och vuxenundervisning samt högre utbildning att svara för programmets genomförande.

NORDUnet (det gemensamma datanät som förbinder de nationella universitetsdatanäten i de nordiska länderna) är exempel på framgångsrik nordisk samverkan inom ett resurskrävande område. De nordiska länderna hyr exempelvis gemensamt - via det samägda bolaget NORDUnet A/S - dataförbindelser till övriga Europa och USA. På förslag från IT-policygruppen har nyligen ett samarbetsprojekt påbörjats, benämnt NORDUnet II, för utveckling av nya datatjänster på de nordiska universitetsdatanäten. Ministerrådet har under år 1998 beslutat att tillsätta en styrgrupp för NORDUnet II samt att med nordiska medel bekosta viss koordinering. Projektet som sådant finansieras med nationella medel.

Under 1990-talet har de nordiska länderna i stort sett samtidigt genomfört reformer inom skolan. En grund har därmed lagts för nordiskt samarbete inom ett flertal områden. Under det svenska ordförandeskapet har ledningsgruppen för *nordiskt skolsamarbete* dels vidarefört en rad projekt som finns upptagna i den för nordiskt skolsamarbete för perioden 1997-2000 fastställda handlingsplanen, dels påbörjat ett antal nya projekt.

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete samt ledningsgruppen för barn- och ungdomskultur anordnade gemensamt i november 1998 i Stockholm en nordisk konferens med namnet Skaparkraft i skolan. Under konferensen behandlades bl.a. följande teman: estetiska processer som en del i lärandet, teoretisk insikt och forskningsresultat samt fokus på barn och ungdomar och deras läromiljö.

Nordiska rådet överlämnade till ministerrådet, i anslutning till sessionen år 1997, en rekommendation om en utbytesordning för grundskoleelever (7 - 16 år), benämnd Nordplus-mini. Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete har haft i uppdrag att komma med konkreta förslag i syfte att förverkliga programmet. Efter att gruppen framlagt förslag har ministerrådet beslutat att gruppen skall arbeta vidare med rekommendationen genom att under åren 1999 och 2000 genomföra ett pilotprojekt.

Handlingsplanen för nordiskt samarbete inom *folkbildning och vuxenundervisning* avser också treårsperioden 1997-2000. I handlingsplanen har vikt lagts vid livslångt lärande som grund för att möta framtidens krav inom utbildning och arbetsmarknad. Handlingsplanen innehåller ett antal projekt som skall synliggöra det speciella i de nordiska arbetsformerna.

Stor vikt har under det svenska ordförandeskapet lagts vid utbildningens roll i sysselsättningspolitiken och vid vuxenutbildningen. I november 1998 anordnades i Luleå en temakonferens med rubriken Ett nordiskt lyft för vuxnas lärande - den nordiska modellen. I konferensen - som hade som syfte att belysa vikten av samverkan mellan de nordiska länderna samt sambandet mellan utbildning, arbetsliv och tillväxt - deltog även representanter för näringsliv samt arbetsmarknadens parter. Ministerrådet har reserverat projektmedel för en uppföljning av konferensen.

Den *högre utbildningen* har reformerats, byggts ut eller håller på att byggas ut i samtliga nordiska länder. Ministerrådet har under ordförandeskapsåret fastställt en ny handlingsplan, en s.k. rullande dagordning, för ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högre utbildning (HÖGUT) för tiden 1999-2001. Av planen framgår att HÖGUT under perioden kommer att koncentrera sig på att bl.a. avlägsna hinder för studenters rörelsefrihet mellan de nordiska länderna samt fokusera på regionalt samarbete inom Norden och mellan Norden och närområdena.

Ett av HÖGUT under det svenska ordförandeskapet planerat seminarium om utveckling och förnyelse av den högre utbildningen kommer att äga rum under år 1999. Högskolans roll för kompetensutvecklingen inom arbetslivet kommer att uppmärksammas.

Det arbete om en ny nordisk sektorsövergripande forskningspolitisk strategi, som inleddes under det finska ordförandeskapet och fortsatte under det norska, resulterade under det svenska ordförandeskapet i ett ministerrådsförslag till Nordiska rådet inför rådets session i Oslo. Strategin ger möjlighet till en forskningspolitisk helhetssyn. Planläggning och genomförande av de nordiska forskningsinitiativen kan därmed ingå i ländernas reguljära internationella FoU-samarbete. Nya initiativ kommer

att grundas på fackministerrådens handlingsplaner samt på rådgivning från forskarsamhället. Forskningspolitiska rådet kommer att få ändrat mandat och en bredare sammansättning. Ministerrådet har fastställt förslaget med beaktande av de synpunkter som Nordiska rådet har anfört. Skr. 1998/99:67

Norden och Europa

De nordiska samarbetsstrukturerna har under det svenska ordförandeskapsåret använts för avstämning av EU- och EES-frågor i minst samma omfattning som under tidigare år.

Två av gemenskapens nuvarande utbildningsprogram, *Socrates* och *Leonardo da Vinci*, som avser skola och högre utbildning respektive yrkesutbildning kommer att upphöra i och med utgången av år 1999. Ministerrådet tillsatte mot den bakgrunden under år 1997 en arbetsgrupp för diskussion och erfarenhetsutbyte inför nästa generation utbildningsprogram inom EU. Gruppen har under år 1998 lagt fram en rapport i vilken det konstateras att de nordiska länderna i allt väsentligt har en positiv syn på EG-kommissionens förslag till utformning av de nya utbildningsprogrammen. Fortsatt samråd mellan de nordiska länderna bör inriktas på övergångsfasen och implementeringen av de nya programmen.

Samarbetet mellan det *nordiska skoldatanätet (ODIN)* och det Europeiska skoldatanätet (EUN) har fortsatt och har utvecklats.

Under år 1998 tillsattes en arbetsgrupp med uppgift att konkretisera ett tvärvetenskapligt och tvärsektoriellt programförslag, Valfärdsforskning - de nordiska välfärdssamfunden sedda i ett Europeiskt perspektiv. Gruppen väntas överlämna sin rapport till Forskningspolitiska rådet våren 1999. I budgeten för år 1999 har ministerrådet avsatt medel för att förbereda programmet.

Norden och närområdet

Ministerrådet fastställde under året en reviderad *stipendieordning för Baltikum och nordvästra Ryssland* för tiden 1999-2001. En nyhet är att stipendieordningen nu även skall kunna användas för att stödja uppbyggnaden av nätverk och samarbete mellan ideella organisationer i Norden och närområdet. Fördelningen av medlen mellan stipendieordningens två traditionella områden, dvs. den högre utbildningen och forskningen, samt frivilligsektorn beräknas bli 85 procent respektive 15 procent.

Det från början treåriga handlingsprogrammet "Teacher Training in the Baltic States 1995-97" beräknas bli avslutat och utvärderat under år 1999, med en slutkonferens under år 2000.

Ministerrådet har under året fattat beslut om att från år 1999 initiera två nya samarbetsprojekt med Baltikum, nämligen "Children with special needs" och "Pre-service training of teachers". Projekten, som båda är tänkta att vara treåriga, bygger på de baltiska ministeriernas gemensamma prioritering. Ansvariga för projekten på nordisk sida blir ledningsgrupperna för nordiskt skolsamarbete och högre utbildning.

Andra fleråriga samarbetsprojekt som fortsatt under år 1998 är Nya metoder inom vuxenutbildning och Ledarutbildning i ideella organisationer. Båda projekten riktar sig till Baltikum och nordvästra Ryssland. Skr. 1998/99:67

Det s.k. BALTnet-programmet har haft till syfte att bistå utbildnings- och forskningssektorn i Baltikum vid uppbyggnaden av modern service inom datakommunikation för universitetsområdet, liknande den som NORDUnet har i de nordiska länderna. Man har i projektet under år 1998 etablerat kontakt med IT-projekten inom det pågående "Teacher Training"-programmet.

Nordiska forskarutbildningsakademien (NorFA) har under året disponerat vissa medel för att inleda forskningssamarbete med nordvästra Ryssland.

Gemensamt för sektorn

Ministerrådet har beslutat att utarbeta förslag till en *samlad strategi* för all verksamhet inom sektorn för utbildning och forskning för femårsperioden 2000-2004. Strategin skall bygga på ministerrådsförslagen för språksamarbete respektive forskningspolitisk strategi samt redan fastställda nya eller kommande handlingsplaner för skola, folkbildning och vuxenundervisning samt högre utbildning. Strategin skall även innefatta tänkta insatser i närområdena liksom i relation till Europasamarbetet. Den samlade strategin avses bli överlämnad som ett ministerrådsförslag till Nordiska rådet inför rådets kommande session i Stockholm i november 1999.

3.3 Miljö

Miljösektorn medverkade aktivt i processen att utarbeta den statsministerdeklaration för ett hållbart Norden som antogs i november 1998. I deklarationen uppdrogs åt ministerrådet att utarbeta en tvärsektoriellt förankrad strategi för en hållbar utveckling i Norden och dess närområden. Arbetet bör vara klart år 2000.

Det nordiska samarbetet inom miljösektorn har som utgångspunkt målsättningarna i den nordiska miljöstrategin under perioden 1996-2000. Det innebär att den inom Norden högsta tillämpade ambitionsnivån skall vara riktmärket för både det nationella och det vidare internationella miljöarbetet och då särskilt i förhållande till arbetet inom EU. Miljöministrarna har beslutat att strategin skall gälla t.o.m. år 2000 och att en utvärdering skall göras under år 1999. På grundval av denna och den tvärsektoriella strategi som statsministrarna beställt skall en ny miljöstrategi utarbetas för perioden efter år 2000.

Inom ramen för ordförandeprogrammet för miljösektorn tog Sverige initiativ till ett nordiskt projekt om ökad resurseffektivitet och hållbara produktions- och konsumtionsmönster genom att ställa till förfogande en expert från Naturvårdsverket på ministerrådssekretariatet. Arbetet avslutades genom en sammanfattande rapport om resurseffektivisering

baserad på fyra nordiska sektorstudier om möjligheterna att effektivisera användningen av energi och material. I oktober 1998 presenterades de fyra sektorstudierna vid ett seminarium om ekoeffektivitet som arrangerades av EU:s miljöagentur (EEA) i Köpenhamn. En sammanfattande rapport från seminariet jämte sektorstudier kommer också att utgöra inspel till den session som Förenta nationernas kommission för hållbar utveckling (CSD) arrangerar i april 1999.

Under året har gjorts en utvärdering av Nordiska miljöfinansieringsbolagets (NEFCO) miljöutvecklingsfond av en extern utredare. Utvärderingsrapporten visade att verksamheten trots den relativt korta provperioden har fungerat väl och miljöministrarna beslöt därför att förlänga provperioden med fem år till utgången av år 2003. Beloppsramarna föreslogs för de två första åren (1999-2000) uppgå till oförändrade 35 miljoner danska kronor med sikte på att uppnå 40-50 miljoner för de efterföljande åren.

Det tvärssektoriella samarbetet har haft hög prioritet och har vidareutvecklats. Det kan bl.a. konstateras att för större delen av de mål som finns i miljöstrategin för jord- och skogsbruk för perioden 1996-1999 hade aktiviteter sedan påbörjats eller planeras att påbörjas. Ett viktigt kvalitativt resultat är också en ökad förståelse mellan sektorerna. Ett förberedande arbete har också inletts för att undersöka aktuella överordnade prioriteringar i de nordiska länderna och möjligheterna att utarbeta en gemensam vision för ett hållbart jord- och skogsbruk. Bland annat anordnades i Sverige under hösten ett nordiskt seminarium om hållbart jordbruk med deltagande också från närområdet och EG-kommissionen. En utvärdering av strategin skall göras under år 1999 som underlag för en ny strategiperiod med början år 2001.

Samarbetet mellan miljö- och fiskesektorerna har fördjupats under det svenska ordförandeskapet genom en ny strategi för perioden 1999-2002. Man lägger ökad vikt vid att vidta åtgärder i syfte att främja ett hållbart fiske.

Också samarbetet mellan miljö- och energisektorerna har utvecklats väl. Arbetet under det svenska ordförandeskapet kan indelas i två etapper där den första har avsett arbete inför klimatkonventionens fjärde partsmöte, och den andra, som inleddes efter sommaren, har avsett mera långsiktiga frågor som inte nödvändigtvis skulle avslutas före partsmötet. Viktiga arbetsområden som identifierats för etapp två är styrmedel för energieffektivisering, förnybar energi och kriterier för bördefördelning av klimatpolitiska åtaganden.

Organiserat samarbete har också initierats mellan miljö-, närings- och konsumentsektorerna för att utveckla en produktorienterad miljöstrategi.

Ett utkast till handlingsplan för naturskydd i Arktis har beretts av en särskild projektgrupp. Den kommer att remissbehandlas av berörda sektorer under våren 1999 för att kunna föreläggas miljöministrarna för beslut vid sommarmötet innevarande år.

Beslut har tagits om att inrätta ett nordiskt nätverk för miljökonsekvensbedömningar. Huvudansvaret för att administrera detta har lagts på ministerrådets institut för regional utveckling, Nordregio, som

till sitt stöd skall ha en rådgivande grupp. En utvärdering av verksamheten skall ske under år 2000. Skr. 1998/99:67

Huvuddelen av miljösektorns projektverksamhet har emellertid bedrivits i fem fasta arbetsgrupper, som omfattar *havs- och luftfrågor, miljöövervakning och data, natur och friluftsliv, kemikalier samt produkter och avfall* (tidigare gruppen för renare teknologi). Arbetet har till betydande del varit inriktat på att ta fram förhandlingsunderlag och förbereda nordiska initiativ i det vidare europeiska och internationella förhandlingsarbetet.

Verksamheten i havs- och luftgruppen har varit koncentrerad på övergödning av havet, försurning och marknära ozon. Kopplingen till arbetet inom EU och konventionen om långväga luftföroreningar är stark. Inom gruppen för miljöövervakning och data har arbetet att vidareutveckla metoder för miljöövervakning fortsatt. I närområdet har aktiviteter genomförts för att stärka miljöövervakningen. Arbetet i gruppen för natur och friluftsliv har koncentrerats på frågor om skydd av den biologiska mångfalden. En konferens om genetiskt modifierade organismer anordnades under hösten. Inom kemikaliegruppen har arbetet varit inriktat på faroindikation, klassificering, riskvärdering och riskbegränsning. För att stödja det globala förhandlingsarbetet om långlivade organiska miljögifter har en expert från Kemikalieinspektionen finansierats för att tjänstgöra vid Europakontoret i Genève för Förenta nationernas miljöprogram. Gruppen för produkter och avfall har givit hög prioritet åt arbetet för en produktorienterad miljöstrategi och har medverkat i arbetet att tillsätta en tvärsektoriell samarbetsgrupp med konsument- och näringssektorerna. Under år 1998 fortsatte även arbetet med att vidareutveckla metoder för renare teknologier. Särskilt har problemen för små och medelstora företag uppmärksammas. Frågor som är relaterade till mindre samhällens avfallshantering har också behandlats.

Arbetet med att integrera hanteringar av kulturvärden i landskapet i det samlade miljöarbetet har fortsatt att utvecklas. Insatser har gjorts bl.a. vad gäller den nordiska konstkulturen, miljökonsekvensbeskrivningar samt på byggnadsutbildningar för personer verksamma inom sektorn.

3.4 Ekonomi och näring

3.4.1 Energi

Allmänt

Arbetet under den svenska ordförandeperioden har varit fokuserat på Östersjöfrågor och ett resultat av detta blev att ett möte mellan alla Östersjöländernas energiministrar genomfördes tillsammans med representanter för EG-kommissionen i Stavanger i månadsskiftet november-december 1998.

Skapandet av ett ekologiskt hållbart samhälle i Norden och dess närområde har varit ett övergripande tema för det nordiska samarbetet

under det svenska ordförandeskapet. Utvecklingen av energisystemet runt Östersjön är av avgörande betydelse för den ekonomiska och sociala utvecklingen inom regionen. Statsministrarna i de nordiska länderna antog i juni 1997 en gemensam deklaration om en bärkraftig energiförsörjning omkring Östersjön (s.k. Bergendeklarationen), vari de uppdrog åt energiministrarna att närmare kartlägga möjligheter och åtgärder som kan vidtas för att främja utvecklingen på området.

Resultatet av denna kartläggning redovisades i juni 1998 ("Rapport til de nordiske statsministre i anledning av Bergendeklarationen"). I Bergenrapporten pekar energiministrarna ut de viktigaste åtgärderna inom energiområdet i det kommande arbetet för att nå målet om en hållbar utveckling i Östersjöregionen.

Under år 1998 har det nordiska energisamarbetet i stor utsträckning varit inriktat på att omsätta Bergenrapportens rekommendationer i konkret verksamhet. En stor del av arbetet bedrivs numera i särskilda arbetsgrupper, som också samarbetar med de övriga Östersjöländerna och med EG-kommissionens "Baltic Energy Task Force".

På energiområdet har det svenska ordförandeprogrammet varit samlat under följande fyra områden:

- utvecklingen av en bärkraftig energiförsörjning omkring Östersjön,
- det nordiska energiforskningsprogrammet,
- klimat- och miljöfrågor, och
- EU- och EES-frågor.

1998 års verksamhet redovisas nedan under de nämnda fyra huvudrubrikerna.

Utvecklingen av en bärkraftig energiförsörjning omkring Östersjön

De förslag som fördes fram i Bergenrapporten har varit vägledande för det svenska ordförandeskapets arbete under året. Inom ramen för ministerrådets arbete har flera projekt igångsatts utifrån energiministrarnas rekommendationer.

Inom el- och gasområdena har arbetsgrupper inrättats som arbetar för att förbättra förutsättningarna för en hållbar energiförsörjning inom Östersjöområdet inom respektive sektor. För länderna inom Östersjöregionen kan stora vinster nås genom samarbete. Arbetet är inriktat på att närmare granska de stora projekt som energiföretagen arbetat fram ("Baltic Ring" respektive "Nordic Gas Grid"), och på att medverka till en sådan utveckling av lagstiftning och andra regelverk i Östersjöländerna att en ekonomiskt och ekologiskt effektiv handel med energi främjas. Detta arbete bedrivs i nära samarbete med "EU Baltic Energy Task Force". Under hösten har ett gemensamt seminarium i Hannover anordnats om utvecklingen inom elsektorn i Östersjöområdet. På gasområdet genomfördes ett seminarium i S:t Petersburg i november.

Ministerrådet har även lagt fram ett förslag till ett Synergi-projekt (ansökan är för närvarande under behandling i EG-kommissionen) avsett att genomföras under år 1999. Synergi är ett delprogram inom gemenskapens fleråriga ramprogram för insatser inom energisektorn och är inriktat på att främja ett utökat samarbete med tredje land. Projektet

som ministerrådet ämnar att genomföra syftar framför allt till att förbättra koordinationen av insatser på energiområdet i nordvästra Ryssland. Skr. 1998/99:67

En speciell utredning om finansieringen av större energiprojekt har presenterats i samband med rapporten till statsministrarna.

En tidigare påbörjad perspektivstudie av energimarknaderna runt Östersjön har slutförts under år 1998. Arbetet med perspektivstudien har samordnats med bl.a. arbetet med energiministrarnas Bergenrapport.

I månadsskiftet november-december i Stavanger genomfördes ett första möte mellan energiministrarna från länderna kring Östersjön. Slutsatsen av mötet var att detta var ett betydelsefullt steg i utvecklandet av energisamarbetet mellan länderna i Östersjöregionen. Under år 1999 kommer samarbetet att fortsätta inom olika områden och Sverige kommer tillsammans med Litauen att ansvara för samarbetet inom klimatfrågor. Resultatet av detta samarbete kommer att redovisas på nästa möte mellan Östersjöregionens energiministrar som inträffar under hösten 1999 i Helsingfors.

Vidare har ett träningsprogram för energiexperter i Baltikum slutförts och utvärderats under år 1998. En fortsättning planeras för energiexperter i nordvästra Ryssland.

Ytterligare samarbete genomförs med de baltiska länderna. För att dra upp riktlinjerna för detta anordnades ett seminarium med de baltiska ländernas energimyndigheter i Norge i december 1997. Det har sedan följts upp med ett möte i Riga i oktober 1998. En av de viktigaste slutsatserna från mötet i Riga var att det finns behov av att koordinera bilaterala och multilaterala insatser för att kunna erhålla största möjliga avkastning på de resurser som sätts in. Det framgick också att det finns behov av koncentrerade utbildnings- och träningsinsatser för baltiska tjänstemän i nyckelfunktioner. Detta gäller även i hög grad anpassningen av lagstiftningen och dess tillämpning till EG:s regelverk.

Till sist skall nämnas att en studieresa angående oljelagring för baltiska tjänstemän i Norge och Sverige har genomförts under hösten 1998.

Det nordiska energiforskningsprogrammet (NEFP)

Det nordiska energiforskningsprogrammet syftar till att komplettera och ersätta verksamhet som utförs nationellt och uppfyller kraven på nordisk nytta på energiområdet.

Nuvarande programperiod upphörde i slutet av år 1998 och arbetet inom det nordiska energiforskningsprogrammet (NEFP) har under året inriktats på att utvärdera det innevarande programmet för att på grundval av denna utvärdering utforma ett nytt fyraårigt energiforskningsprogram för åren 1999-2003.

Verksamheten inom ramen för det nya programmet kommer i högre grad än tidigare att koncentreras till sådana områden som bedöms vara av central betydelse för utvecklingen av ekonomiskt och ekologiskt hållbar energiteknik. Den skall bidra till en kostnadseffektiv minskning av energiförbrukningen och utvecklingen av förnybara energikällor samt till miljövänligare energiteknik genom att stärka grundkompetensen vid universitet, högskolor och andra forskningsinstitutioner inom

energiforskningsområden som är av centralt gemensamt nordiskt intresse. Forskningssamarbetet skall skapa fungerande forskarnätverk mellan länderna.

Skr. 1998/99:67

NEFP är ett komplement till de nordiska ländernas nationella program och bedöms fortsatt kunna bidra till att stärka energiforskningen i Norden samt öka möjligheterna till nordiskt samarbete. I samband med planeringen av det nya energiforskningsprogrammet som började löpa från årsskiftet behandlas också möjligheterna till ett utvidgat samarbete om forskning och teknikutveckling i Östersjöområdet. Ett breddat samarbete med de baltiska länderna förbereds inom ramen för energiforskningsprogrammet och/eller i form av ett särskilt projekt.

Klimat- och miljöfrågor

Sedan år 1993 har klimatfrågan varit en viktig del av det nordiska energisamarbetet. Arbetet har i första hand inriktats på studier av kostnader för åtgärder och förutsättningarna för gemensamt genomförande, särskilt i de baltiska staterna.

Ett samarbete om klimatfrågor har sedan år 1997 utvecklats med miljösektorn i en gemensam styrgrupp under ministerrådet. En internationell konferens arrangerades våren 1997 inför *klimatkonventionens* partsmöte i Kyoto. Detta arbete fördes vidare under det svenska ordförandeskapsåret med sikte på partsmötet i Buenos Aires. Arbetet har inriktats på analyser av framför allt de s.k. flexibla mekanismerna (exempelvis möjligheten att handla med utsläppsrättigheter) som syftar till att göra det möjligt att genomföra åtgärder för att minska koldioxidutsläpp där dessa är kostnadseffektiva. Utformningen av de flexibla mekanismerna var en av de stora frågorna inför Buenos Airesmötet. Dessa mekanismer har studerats både ur ett nordiskt- och ett Östersjöperspektiv för att utröna förutsättningarna för ett utökat samarbete i frågan. Arbetet har redovisats i flera internationellt uppmärksammade rapporter. Inriktningen av arbetet har styrts av, och bör i fortsättningen också styras av, de nordiska ländernas behov och intressen inför de fortsatta klimatförhandlingarna.

Under året har ett antal seminarier hållits. Bland annat arrangerades två seminarier på klimatområdet. Ett av dessa två seminarier samarrangerades med "EU Baltic Energy Task Force" som ett led i ett utvidgat samarbete inom kretsen för Östersjöländerna.

Arbetet med handel med utsläppsrättigheter är en central uppgift i arbetet för utvecklingen av en hållbar energiförsörjning omkring Östersjön.

I anslutning till Nordiska rådets rekommendation om miljöräkenskaper har en studie genomförts av det nordiska elsamarbetet och elproduktionens påverkan på miljön. Studien visar på nyttan av att kunna samköra det nordiska elsystemet, men pekar även på vissa svårigheter.

Norden och Europa

Aktuella energifrågor inom EU- och EES utgör numera en stående punkt på dagordningen vid nordiska möten på minister- och ämbetsmannanivå. Det gäller förutom frågor om energimarknaderna och energipolitik även frågor om den inre marknaden och miljöfrågor som är betydelsefulla för energiområdet. Som har redovisats tidigare sker under år 1998 och år 1999 en betydelsefull del av det Östersjöinriktade arbetet i samarbete med EG-kommissionens "Baltic Energy Task Force".

Under det svenska ordförandeskapet har det lagts stor vikt vid att informationsutbytet om aktuella energifrågor har fortsatt och utvecklas vidare. Detta är viktigt för de enskilda ländernas beslutsfattande, liksom för möjligheterna att i framtiden kunna driva frågor som är av gemensamt nordiskt intresse inom Europa-samarbetet och i ett vidare internationellt perspektiv.

I detta sammanhang skall också vikten av en ökad informationsöverföring till de baltiska länderna understrykas.

En uppföljning av de europeiska programmen på nordisk nivå har inletts. I första hand kommer SAVE och ALTENER-programmen att bedömas ur en nordisk synvinkel. SAVE och ALTENER är båda delprogram inom EG:s ramprogram för insatser inom energisektorn och är inriktade på energieffektivisering respektive främjande av förnybara energikällor. Det första seminariet om SAVE-programmet hölls under det svenska ordförandeskapsåret och ett seminarium om ALTENER planeras för år 1999.

3.4.2 Näringspolitiskt samarbete

Det övergripande målet för det nordiska samarbetet på näringsområdet är att bidra till att främja näringslivets konkurrenskraft och därigenom skapa goda villkor för tillväxt och sysselsättning.

Samarbetet koncentreras till aktuella näringspolitiska problemställningar i de nordiska länderna, främst på områden där ett samarbete kan ge nordisk nytta utöver vad enskilda nationella insatser kan ge.

En stor del av det nordiska näringspolitiska samarbetet är inriktat på att utreda gemensamma problem och möjligheter samt att utbyta erfarenheter och synpunkter om frågor av gemensamt intresse.

Liksom föregående år har under år 1998 stor vikt fästs vid de små och medelstora företagen.

Aktiviteterna har under året fokuserats kring främst följande huvudområden:

- förbättring av den nordiska konkurrenskraften i syfte att skapa goda villkor för tillväxt, sysselsättning och välfärd,
- det framtida nordiska innovationssamarbetet,
- informations- och kommunikationsteknologi,
- näringspolitiska aspekter på elektronisk handel, och
- samarbete i närområdena.

En utredning om innovationsfrågor och bl.a. verksamheten i *Nordisk Industrifond* redovisades i september och var vid årsskiftet ännu föremål för intensiva diskussioner inom ramen för det nordiska samarbetet.

Nordtest är ett nordiskt organ för samarbete på provningsområdet. En utvärdering av *Nordtest* påbörjades under året och färdigställdes i februari 1999. Skr. 1998/99:67

I början av år 1998 förelåg en utredning om användningen av informationsteknologi, som diskuterades bl.a. vid ett ministermöte i Trondheim i juni.

Vidare diskuterade ministrarna vid mötet i Trondheim möjligheter och svårigheter när det gäller att få Norden att näringsmässigt fungera som *en* sammanhängande region, varefter ämbetsmannakommittén för näringsfrågor beslutade att beställa en större konsultutredning som skall belysa ländernas konkurrenskraft.

I linje med det svenska ordförandeskapets prioriteringar genomfördes vissa insatser i närområdena med finansiering från dels näringssektorn, dels ministerrådets närområdesbudget. Förutom *Nordpraktik* etablerades projektet *Östjobb*, vilket innebar att 20 nordiska ungdomar sändes till S:t Petersburg och Lettland för att praktisera på företag.

Allmänt informationsutbyte om aktuella EU- och EES-frågor står regelmässigt på dagordningen vid möten på det näringspolitiska området.

3.4.3 Regionalpolitik

Ramen för samarbetet utgörs av det program som löper för perioden 1995-1999. Tyngdpunkten har under det svenska ordförandeskapsåret legat på gränsregionalt samarbete, forsknings- och utredningsarbete samt kunskaps- och erfarenhetsutbyte.

Det svenska ordförandeskapet har vidarefört och utvecklat ett mycket gott och väl fungerande samarbete på bl.a. följande områden:

- Att vidareutveckla det gränsregionala samarbetet. Att ytterligare förbättra målstyrningen och uppföljningen av de nordiska medlen och att fortsätta med erfarenhetsöverföring av de stora program som INTERREG II har möjliggjort. En särskild punkt har varit att medverka i kartläggningen av de olika former av gränshinder som försvårar ett utvecklat samarbete.

- Att fortlöpande diskutera olika EU- och EES-frågor. Förslaget till nytt strukturfondsregelverk och dess eventuella konsekvenser för det nordiska regionalpolitiska samarbetet har bl.a. behandlats.

- Att aktivt följa och medverka till uppbyggnaden av Nordiskt Center för Regional Utveckling (NORDREGIO). Gemensamma möten har hållits mellan institutets styrelse och ämbetsmannakommittén för regionalpolitik. En fråga är vilken roll institutet kan utveckla i frågor som gäller regional utvecklingsplanering både i ett nordiskt och ett europeiskt perspektiv.

- Att fortlöpande diskutera gemensamma nordiska regionalpolitiska spörsmål genom kunskaps- och erfarenhetsutbyte. En fortlöpande centralisering, med t.ex. utflyttning från de perifera regionerna sätter åter regionalpolitiken i fokus i flera länder. Olika förslag och rapporter har redovisats och diskuterats.

En sista punkt som bör nämnas är förberedelserna för ett nytt handlingsprogram efter år 1999. Ambitionerna har varit att förbereda ett

mer fokuserat och politiskt inriktat program för kommande period. Skr. 1998/99:67
Arbetet inleddes med ett tvådagars-seminarium i Stockholm.

3.4.4 Jord- och skogsbruk samt fiske

Jord- och skogsbruk

Verksamheten inom området jord- och skogsbruk bedrivs inom ramen för det handlingsprogram för åren 1996-2000, som antogs år 1995. Huvudinriktningen av det nordiska samarbetet inom jord- och skogsbrukssektorn omfattar samarbete kring frågor av centralt intresse för Norden, samarbete inom Nordens närområden och samarbete för att stödja de nordiska ländernas deltagande i internationella organ.

I handlingsprogrammet lyfts fyra insatsområden fram, vilka huvudsakligen hänför sig till de två första av de nämnda riktlinjerna. Insatsområdena är kvalitetsproduktion i jordbruket med speciell inriktning på miljö, förvaltning av genetiska resurser, utveckling av jord- och skogsbruksberoende regioner samt uthålligt skogsbruk.

I det svenska ordförandeprogrammet angavs att Sverige under året ämnade ta initiativ till en halvtidsuppföljning av handlingsprogrammet. Som en följd av uppföljningen avsattes medel för en utvärdering av Handlingsprogrammet för genetiska resurser. I utvärderingen ingick också Nordiska Genbankens (NGB) verksamhet. Utvärderingen kommer att utgöra underlag för en strategisk diskussion om prioriteringar för NGB:s arbete för år 2000 och därefter. Man planerar att diskutera frågan i ministerrådet under år 1999.

Det tvärssektoriella samarbetet med såväl miljösektorn som regionalpolitiska sektorn har fortsatt och fördjupats genom ett antal samarbetsprojekt. Utöver de viktigare politiska åtgärder som här redovisas pågår en stor mängd projekt och arbeten inom insatsområdena för att uppnå de mål som satts för varje område i handlingsprogrammet.

I det svenska ordförandeprogrammet har prioriterats uppföljningen av den nordiska handlingsplanen för livsmedelssäkerhet, vilken antogs av Nordiska rådets session år 1997. Uppföljningen kommer att koncentreras på de fem områden som angivits i planen: *hållbart jord- och skogsbruk, genetiska resurser/biodiversitet, säker mat, det civila samhället i Norden och närområdena* samt *internationell uppföljning*. I början av år 1998 inbjöd ansvariga inom jord- och skogsbrukssektorn representanter för miljö-, livsmedels-, fiskeri- och konsumentsektorerna till samarbete för att på effektivaste sätt uppfylla intentionerna i Nordiska rådets rekommendation om livsmedelssäkerhet. Detta har bl.a. resulterat i ett samarbete med miljösektorn inom området *hållbart jord- och skogsbruk*. Inom området *säker mat* har ett samarbete med livsmedelssektorn igångsatts genom tillsättningen av en ad hoc-grupp med uppgift att bl.a. verka för en gemensam plattform för frågor kring foderantibiotika och salmonella. Inom ramen för uppföljningen av handlingsplanen har *det civila samhället i Norden och närområdena* igångsatts.

Vad gäller övrigt samarbete inom närområdet har insatserna avgränsats till tre prioriterade områden, nämligen förvaltning av genetiska resurser,

utbildning på alla nivåer och forskning samt miljöaspekter knutna till jord- och skogsbrukssektorn. Skr. 1998/99:67

Samarbetet kring genetiska resurser har bedrivits inom ramen för Nordiska Genbankens verksamhet. Genbankens arbete i närområdet har bidragit till att dessa länder har kunnat ta sitt ansvar att följa biodiversitetskonventionen i en svår ekonomisk situation.

Vavilov-institutet i S:t Petersburg har unika samlingar av växtgenetiskt material. I en första fas har Nordiska Genbanken koordinerat en internationell konsultativ grupp för att utreda hur Vavilov-institutet skall omstruktureras för att i fortsättningen kunna fungera effektivt inom snävrare ekonomiska ramar. Gruppens arbete har resulterat i en rapport med förslag till åtgärder som diskuteras av berörda parter i Ryssland. Resultatet av diskussionerna kommer att ligga till grund för Genbankens framtida engagemang i Vavilov-institutet.

Arbetet inom Nordiska Genbanken för husdjur (NGH) har utvidgats genom de nationella medel som har tillskjutits NGH för år 1998 förutom de medel som anslås från ministerrådet. NGH:s aktivitetsnivå kan förväntas öka under det närmaste året. Arbetet skall bedrivas inom fem prioriterade områden bl.a. samordning av insatser för ett effektivt bevarandearbete i Norden och skapande av en kunskapsbas för ett långsiktigt bevarande av de husdjursgenetiska resurserna i Norden.

Ministerrådet har under året yttrat sig till Nordiska rådet angående ett förslag till nordisk miljöcertifiering av skogsbruk och därvid avrått från en sådan bl.a. mot bakgrund av de initiativ som har tagits både nationellt och på europeiskt plan. Ministerrådet har vidare i ett uttalande till Nordisk skogsunions kongress uppmanat till fortsatt nordiskt samarbete för ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart skogsbruk i hela världen.

Den nordiska kontaktgruppen för internationell skogspolitik vars mandat utvidgades år 1997 till att omfatta alla internationella skogsfrågor inklusive handel har under år 1998 bl.a. tagit initiativ till en nordisk studie för att bygga upp en kunskapsbas om livscykelanalys och träprodukter som skall kunna utnyttjas av nordisk träindustri.

De nordiska länderna har fortsatt sitt samarbete i det *mellanstatliga skogsforumet* (IFF) som kommer att avlämna sin slutrapport år 2000.

Nordiska skogsbrukets frö- och plantråd som har till uppgift att på olika sätt främja skogsbrukets frö- och plantförsörjning i de nordiska länderna har under året bl.a. anordnat en konferens om miljöanpassad plantproduktion. Rådet är ett viktigt forum för diskussion om reglering av nationell och internationell handel med skogsodlingsmaterial.

SamNordisk Skogsforskning (SNS), som är en institution under Nordiska ministerrådet, har under år 1998 etablerat sitt sekretariat i Sverige. SNS:s mål är att genom ökat forskningssamarbete bidra till ett hållbart och mångsidigt skogsbruk i Norden. Principen vid fördelning av samnordiska medel är att i kvalitetshöjande syfte åstadkomma en förstärkning och koordinering av nationella insatser.

Under år 1998 har SNS stöttat 13 nordiska samarbetsprojekt rörande bl.a. effekten av klimatförändringar och luftföroreningar på skogsekosystemen, naturvårdsmål i skogsbruket och förbättrad

virkeskvalitet. Bidrag har även beviljats till ett antal forskarnätverk och vetenskapliga konferenser. Skr. 1998/99:67

För att stimulera nordiskt deltagande i EU-forskningen arrangerades ett seminarium där forskare från alla nordiska länder deltog. Tjänstemän från EG-kommissionen informerade om ansökningsmöjligheter och skogsforskningens roll i det kommande, femte ramprogrammet.

På ministerrådets uppdrag har en informationsbroschyr framställts som beskriver utvecklingen av ett bärkraftigt skogsbruk i de nordiska länderna. Broschyren har under året distribuerats till branschorganisationer, handelskontor, miljöorganisationer m.m. inom Europa.

Fiske

Verksamheten inom fiskeområdet under år 1998 har tagit sin utgångspunkt dels i samarbetsprogrammet för nordiskt fiskerisamarbete som gäller för perioden 1997-2000, dels i det svenska ordförandeprogrammet.

Den övergripande målsättningen för det nordiska fiskerisamarbetet är att bidra till utvecklingen av de nordiska ländernas fiskerinäring som en viktig samhällsekonomisk aktivitet. Tonvikten har lagts på att konsolidera och vidareföra pågående projekt och nya initiativ inom fiskesektorn.

Under det svenska ordförandeskapet har frågan om att skapa ett ekologiskt hållbart samhälle i Norden också präglat samarbetet inom fiskesektorn. Det svenska ordförandeskapet har även lyft fram andra frågor av betydelse som t.ex. ambitionen att förtydliga det nordiska samarbetets politiska dimensioner, samt att inom det internationella samarbetet verka för ett samstämt agerande på nordisk nivå och vidare vikten av ett stabilt nordiskt närområdessamarbete. Sverige har i det senare samarbetet verkat för att Östersjösamarbetet har satts i fokus.

Det ekologiskt hållbara samhället har sin utgångspunkt i den nordiska miljöstrategin. Av särskilt intresse för fiskesektorn har varit

- att verka för effektivare användning av naturresurserna,
- att göra miljöfrågorna till ett självklart element i ansvaret för alla samhällssektorer,
- att en nordisk strategi för art- och biotopskydd bör utvecklas,
- att i arbetet inom EU ta hänsyn till nordiska erfarenheter och ställningstaganden, och
- att vara pådrivande i det internationella arbetet för en hållbar utveckling.

Under året har frågeställningar som syftar till att utveckla ett hållbart fiske prioriterats. Det gäller särskilt de redan påbörjade åtgärderna inom miljöområdet som miljömärkning av fisk, arbetet med den biologiska mångfalden på fiskets område samt förslag som har syftat till att förbättra tekniska bevarandeåtgärder. I detta sammanhang har det nordiska forskningssamarbetet såsom tidigare intagit en central roll.

Utveckling av Östersjöarbetet och uppföljningen av Nordsjökonferensen har varit viktiga arbetsuppgifter under året. Detta har bl.a. omfattat utvecklingen av selektiva redskap samt bestämmelser och andra förhållanden vad gäller dumpning av oönskade bifångster samt till utbildning av fiskare och andra berörda i ekologi och redskapsteknologi.

Inom ramen för informationsprogrammet "Den Grønne Bølge" arrangerades i mars konferensen Fisk för framtiden. Konferensen syftade bl.a. till att skapa en gemensam förståelse för de problemställningar som finns knutna till begreppet bärkraftigt fiske samt att diskutera olika tillvägagångssätt för att uppnå ett sådant fiske.

I maj 1998 hölls en konferens med temat Framtidens marknadsförutsättningar för det nordiska fiskerisamarbetet. Konferensen syftade till att beskriva de nya marknadsförutsättningar som fiskesektorn står inför. Utgångspunkten för konferensen var en studie som visade att fiskerisektorn i allt högre grad kommer att påverkas av aktörer utanför sektorn.

Under året har en ny nordisk miljö- och fiskeristrategi för åren 1999-2002 arbetats fram. Den nya strategin antogs av de nordiska miljö- och fiskeministerna i november 1998 och syftar till att ytterligare stärka samarbetet mellan miljö- och fiskeriförvaltningarna genom att öka integreringen av miljöaspekter i fiskerisektorn. Det övergripande målet är även fortsättningsvis att säkra en god marin miljö som grund för den biologiska mångfalden och därmed en bärkraftig fiskerinäring.

3.4.5 Bygg- och bostadssamarbete

Det nordiska samarbetet inom bygg- och bostadsområdet har under de senaste åren präglats av minskningar av de ekonomiska ramarna och av osäkerhet om samarbetets framtid. Handlingsplanen för programperioden 1992-1996 kunde därför endast delvis genomföras. Den handlingsplan för perioden 1998-2001 som bostadsministrarna lade fram under år 1997 hänsköts till Nordiska rådets presidium och Nordenutskottet. Någon ställning till handlingsplanen eller till frågan om sektorns plats i det fortsatta nordiska samarbetet togs inte under år 1997. Till följd av detta anvisades inte heller några medel för år 1998.

Som en konsekvens av dessa oklarheter har huvuduppgiften under år 1998 varit att verka för att en samsyn uppnås mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet i fråga om bygg- och bostadssamarbetets framtid. Den utåtriktade verksamheten har under året fått inriktas på att följa och slutföra påbörjade eller beslutade samarbetsprojekt finansierade genom tidigare års budgetar.

I juni 1998 genomfördes ett möte mellan representanter för Nordenutskottet och bygg- och bostadsministrarna där det framtida samarbetet diskuterades. Nordiska rådet har därefter i november 1998 godkänt handlingsplanen för samarbetet inom bygg- och bostadsområdet och att medel för detta anvisats med 800.000 danska kronor för år 1999.

I handlingsplanen för perioden 1998-2001 prioriteras tre områden: *det bostadssociala området, en bärkraftig utveckling av bygg- och bostadssektorn och insatser för närområdet*. Handlingsplanen skall konkretiseras genom årliga aktivitetsplaner. Ett arbetsprogram för år 1999 är under utarbetande och skall läggas fast i mars 1999.

Verksamheten i övrigt har som nämnts tidigare fått begränsas till pågående projekt. Inom det bostadssociala området har på bostadsministrarnas initiativ genomförts en studie av mekanismerna

bakom bostadssegregationen. En andra etapp, som syftar till att lyfta fram goda exempel på vad som kan göras för att öka integrationen i bostadsområdena, har pågått under år 1998 och beräknas bli slutförd under år 1999. Bostadsförsörjningen för grupper med särskilda behov har med skilda mellanrum uppmärksamats i det nordiska samarbetet. Under året har påbörjats ett projekt om framtidens äldreboende som syftar till att belysa olika erfarenheter av att ordna ett sådant boende.

Inom det bostadssociala området har arbetet med en monografi över erfarenheterna av den nordiska bostadspolitiken och dess instrument bedrivits även under år 1998. Arbetet är avsett att användas bl.a. i den erfarenhetsöverföring som sker till länder utanför Norden.

Vidare har förslag till ett forskningsprojekt Den hållbara nordiska staden arbetats fram och har lämnats till Nordiska Forskningspolitiska rådet.

3.4.6 Transport, infrastruktur och trafiksäkerhet samt IT-frågor

Prioriterade samarbetsområden för Nordiska ministerrådet när det gäller transportsektorn är bl.a. *miljö- och IT-frågor inom transportsektorn, trafiksäkerhet, infrastruktur, EU- och EES-frågor samt närområdessamarbetet*. Under det svenska ordförandeskapsåret lämnade transport- och trafikministrarna en redogörelse till Nordiska rådet om utvecklingen av och den framtida verksamheten inom det nordiska trafik- och transportpolitiska samarbetet.

Verksamheten i Nordiska ämbetsmannakommitténs för transportfrågor (NÄT) särskilda trafik- och miljögrupp har utvärderats under år 1998. NÄT beslutade att ge trafik- och miljögruppen ett nytt mandat till år 2001. Gruppen har under år 1998 genomfört ett nordiskt seminarium om miljöproblem i samband med färjetrafik.

Vidare har en arbetsgrupp under NÄT framtagit en rapport om den nordliga dimensionen och EG:s transportpolitik som presenterades för ministerrådet i slutet av år 1998. Bakgrunden är Finlands, Sveriges och Danmarks kommande ordförandeskap i EU.

Trafiksäkerhetssamarbetet fokuseras nu på projekt i närområdet. Under året har ett nordiskt trafiksäkerhetsprojekt påbörjats för de baltiska staterna och Ryssland. Detta program anknyter till tidigare trafiksäkerhetsaktiviteter i närområdet. Vad gäller trafiksäkerhet i övrigt genomfördes i början av mars 1998 nordiska trafiksäkerhetsdagar i Danmark.

IT-frågor

IT-samarbetet skall bygga på de tre grundpelarna Norden, Europa och närområdet. Samarbetet inriktas bl.a. på användning av IT för att stärka demokratin, trygga att alla får samma möjligheter i informationssamhället, stärka de nordiska språken och den nordiska kulturen, bereda väg för elektronisk handel samt stimulera nätverksbyggande bland små och medelstora företag.

I enlighet med de svenska prioriteringarna under ordförandeskapet och som en uppföljning av ett initiativ under Norges ordförandeskap, genomfördes i mars 1998 ett nordiskt IT-ministermöte i Stockholm. IT-ministrarna enades om ett fördjupat samarbete på IT-området. Ett nordiskt IT-nätverk etableras mellan de departement som har samordningsansvar för IT-frågor. Även om det redan nu finns ett väl utvecklat IT-samarbete i Norden finns det behov av att stärka samarbetet för att bättre kunna hantera frågor som är sektorsövergripande.

En särskild IT-grupp under NÄT arbetar med att ta fram förslag till IT-samarbetsprojekt på transportområdet. Under år 1998 har en konsultrapport lagts fram om IT-frågor på transportområdet.

3.4.7 Ekonomi och finanspolitik

De nordiska ekonomi- och finansministrarna har ett starkt intresse av en kontinuerlig dialog om viktiga ekonomisk-politiska frågor. Detta rör såväl den ekonomiska politiken i respektive land som den internationella utvecklingen i stort.

Samarbetet har under år 1998 inbegripit nordiska finansministtermöten, Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomi och finanspolitik (ÄK-Finans), Nordiska finansutskottet, Nordisk-baltiska investeringskommittén, Nordiska konjunkturgruppen, Nordiska budgetchefsmöten och den nordiska ämbetsmannagruppen för skattefrågor. Vidare kan nämnas arbetsgruppen för miljöekonomiska frågor som är ett samarbete mellan ÄK-Finans och ÄK-Miljö.

Under året inleddes arbetet med Studien om de offentliga finansernas konjunkturkänslighet i de nordiska länderna. Ekonomer från forskningsinstitutioner har i sammanhanget anlitats av Ekonomiska rådet och Konjunkturinstitutet. En referensgrupp bestående av representanter från alla nordiska länders finansdepartement har bidragit till arbetet. En slutlig rapportering sker vid det nordiska ekonomi- och finansministtermötet i Reykjavik i juni 1999.

Under året inleddes också en studie om möjligheterna till utökat börssamarbete mellan de nordiska länderna.

Norden och Europa

Vid båda de nordiska finansministtermötena under år 1998 hölls informella diskussioner om bl.a. den ekonomiska och monetära unionen (EMU). Frågor såsom EMU:s inverkan på den nordiska ekonomin diskuterades. Nationella utredningar om EMU såväl som beslut och förberedelse i ämnet i EU-medlemsländerna har redovisats. I samband med Nordiska rådets session i Oslo i november fördes en informell diskussion mellan de nordiska stats- och finansministrarna om aktuella europeiska frågor.

Det nordiska samarbetet i närområdet kanaliseras i huvudsak genom Nordiska Investeringsbanken (NIB) i Helsingfors. I augusti 1996 beslöt de nordiska statsministrarna att upprätta en nordisk miljöinvesteringslåneordning (MIL) på 100 miljoner ecu vid NIB. Både Polen och Estland är redan inkluderade i NIB:s internationella utlåning, men genom upprättandet av MIL kan NIB medverka i miljöutlåning till samtliga länder i närområdet.

Det baltiska investeringsprogrammet (BIP) är ett samnordiskt projekt som administreras av Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD), NIB och NOPEF (Nordiska projektexportfonden). Syftet är att kanalisera dels tekniskt bistånd, dels kapital till små och medelstora företag i de baltiska länderna och därigenom skapa förutsättningar för ekonomisk tillväxt. Ett centralt inslag i BIP har varit upprättandet av nationella investeringsbanker i varje baltiskt land. Efter en första fas 1992-1995 förlängdes programmet med en andra och sista fas som formellt löper ut år 1999. Programmet kommer under sin löptid att ha genererat över 180 miljoner ecu till de baltiska länderna. En del av det nordiska BIP-medlen kommer att vara tillgängliga för fortsatt verksamhet fram till år 2003.

3.5 Medborgarpolitik

3.5.1 Arbetsmarknad och arbetsliv

Samarbetet inom Norden

Till grund för verksamheten ligger ett samarbetsprogram för perioden 1995-2000. Kampen mot arbetslöshet är ett av viktigaste områdena i programmet, som hanteras av Ämbetsmannakommittén för arbetsmarknad och arbetsmiljö.

Samarbetet under året har dominerats av satsningar som ingick i det sektorsprogram som fastslogs för det svenska ordförandeskapet. En av de s.k. profilfrågorna var just sysselsättning och arbetsmarknad.

Bland Arbetsmarknadsutskottets projekt som har bedrivits under året kan nämnas Flexibla arbetsorganisationer, "Nordflex" samt Ungdomars entreprenörskap och lokalt utvecklingsarbete.

Ett svenskt initiativ om *flyttningsbidrag i Norden* för att underlätta internordiska flyttningsrörelser har behandlats av de nordiska ministrarna. Övriga länder var positiva till förslaget, men ansåg att det behövdes ytterligare utredningsarbete om konsekvenser av att inrätta någon form av flyttningsbidrag. Förslaget leder förhoppningsvis till ett politiskt beslut under år 1999.

En viktig fråga i samarbetet har varit att sammanställa s.k. *hinderkataloger*, som innehåller konkreta exempel på företeelser på

arbetsmarknadsområdet som försvårar samarbetet framför allt i Skr. 1998/99:67 gränsområden.

Vid Nordiska rådets session i november 1998 förekom en särskild *sysselsättningsdebatt*, som fastslagits skall bli ett årligt inslag vid sessionerna. Som underlag utarbetades i Sverige en redogörelse om sysselsättningen och sysselsättningspolitiken i de nordiska länderna.

Arbetslivs- och arbetsrättsutskottet är främst ett forum för löpande orientering, diskussion och koordinering av nordiska synpunkter på ämnen inom arbetslivs- och arbetsrättsområdet på nordiskt, europeiskt och globalt plan.

Under året hade utskottet ett första möte med informationsutbyte i Tallinn tillsammans med representanter för de baltiska Arbets- och Socialministerierna. Vid utskottets ordinarie höstmöte deltog företrädare för arbetsmarknadens parter i Norden i en diskussion om eventuella gemensamma initiativ i de baltiska länderna.

Arbetsmiljöfrågor hanteras i ministerrådets arbetsmiljöutskott. Verksamheten i utskottet är främst inriktad på samordning av EU-frågor av gemensamt nordiskt intresse och på löpande information om tillsynsverksamheten på arbetsmiljöområdet i Norden.

Under året har utskottet diskuterat frågor om bl.a. den Europeiska arbetsmiljöbyrån med säte i Bilbao och den s.k. europeiska arbetsmiljöveckan. Utskottet har medverkat vid en konferens om företagshälsovården, där representanter från tillsynsmyndigheterna och arbetsmarknadens parter deltog. Vidare har utskottet arrangerat ett seminarium om marknadskontroll. En arbetsmiljökonferens hölls i juni. Projekt gällande tillsynen på arbetsplatserna i förhållande till förändringarna i arbetslivet samt effekter av tillsynsverksamheten prioriterades av utskottet under år 1998. Utskottets årsberättelse och arbetsprogram har distribuerats till arbetsmarknadens parter.

Norden och Europa

Sedan år 1996 finns en tjänstemannagrupp för samordning av EU- och EES-frågor, EU-koordineringsgruppen. Gruppens mötesverksamhet styrs i huvudsak av dagordningen för EU:s formella rådsmöten.

Vid gruppens möten lämnades information om aktuella frågor i rådsarbetet och samordning skedde av nordiska synpunkter inför aktuella rådsmöten.

Bland de frågor som har dominerat kan nämnas sysselsättningsriktlinjerna för år 1998 samt den fortsatta hanteringen av frågan om arbetstagarinflytande, särskilt styrelserepresentationen i s.k. Europabolag (en ny form av europeiska aktiebolag).

De nordiska arbetsmarknadsministrarna har även under året haft nordiska förmöten inför de formella rådsmötena. Till dessa förmöten har även Norge och Island varit inbjudna. Vid dessa möten kommenteras den aktuella dagordningen för rådsmötena och information utväxlas om de nordiska EU-medlemsländernas positioner i enskilda frågor.

På svenskt initiativ hölls ett europeiskt-nordiskt seminarium om jämställdhet på arbetsmarknaden i april i Stockholm.

Norden och närområdet

Östersjösamarbetet är ett prioriterat område i det nordiska samarbetet på arbetsmarknads- och arbetsmiljöområdet. I april hölls för första gången ett möte med Östersjöstaternas arbetsministrar i Köpenhamn.

De nordiska satsningarna i närområdet gäller bl.a. insatser för att få en väl fungerande arbetsförmedlingsservice och utveckla modeller för arbetsmarknadsutbildning. Insatser på arbetsmiljöområdet har blivit alltmer efterfrågade. Seminarier och kurser i tillsynsfrågor och uppgifter för yrkesinspektionen har hållits.

Arbetsrättsexperten från Norden och de baltiska länderna träffades under året för första gången. Vid mötet orienterade deltagarna varandra om de olika ländernas arbetsrättsliga modeller, bl.a. i syfte att undersöka behovet av ett närmare samarbete med arbetsmarknadens parter i närområdesfrågor. Man konstaterade t.ex. att arbetsmarknadens parter i de baltiska länderna inte har samma centrala roll som i de nordiska länderna. Vid mötet enades man om att fortsätta dialogen.

I övrigt kan sägas att det i ett stort antal möten inom arbetsmarknads- och arbetsmiljöområdena har deltagit representanter från närområdet.

3.5.2 Socialpolitik och hälsovård

Samarbetet inom Norden

Samarbetet inom sektorn socialpolitik och hälsovård leds av Ministerrådet för social- och hälsofrågor samt det tvärsektoriella Ministerrådet för narkotikafrågor.

Till grund för regeringssamarbetet på social- och hälsovårdsområdet finns dels ett samarbetsprogram som löper till år 2000, dels ordförandeskapets prioriteringar. Samarbetet har till övervägande del skett inom sektorns sju institutioner och permanenta verksamhet i övrigt. Även i framtiden kommer tyngdpunkten att ligga på institutionerna. Nya projekt och samarbetsområden skall enligt samarbetsprogrammet i största möjliga utsträckning förankras i dessa.

Ministerrådet för social- och hälsofrågor (MR-S) har under året godkänt en reviderad överenskommelse om gemensam nordisk arbetsmarknad för vissa grupper av hälsopersonal och veterinärer. Överenskommelsen, som undertecknades i samband med Nordiska rådets session i november 1998, innebär att en fri nordisk arbetsmarknad öppnas för ytterligare tre yrkesgrupper, nämligen biomedicinska analytiker, fotterapeuter och logopeder. På senare år har rörligheten inom Norden av framför allt sjuksköterskor och läkare avsevärt ökat. Det är nu fråga om över 5000 personer årligen som utnyttjat de möjligheter som överenskommelsen erbjuder.

Som förberedelse inför Förenta nationernas generalförsamlings särskilda session om narkotikafrågor (UNGASS 98) har Ministerrådet för narkotikafrågor - på svensk inbjudan - genomfört ett möte tillsammans med de baltiska staterna. En studie har initierats om ungdomskulturer och

ungdomsvärderingar. Dessutom har en skrift om insatser mot narkotikamissbruk bland invandrare sammanställts. Skr. 1998/99:67

Norden och Europa

Aktuella EU- och EES-frågor är stående dagordningspunkter vid möten inom sektorn socialpolitik och hälsovård. Sådant samråd sker även inom institutionerna. Samarbetet i löpande frågor sker i allmänhet genom direkta kontakter mellan länderna. Sverige har fortlöpande informella samråd med de andra nordiska länderna inom ramen för såväl det europeiska som det övriga internationella samarbetet på social- och hälsovårdsområdet.

En informell nordisk socialförsäkringsgrupp har vid flera tillfällen under året diskuterat frågor och problem kring EG-rätten om social trygghet för personer som flyttar mellan de nordiska länderna.

Norden och närområdet

Den särskilda grupp som skapats för närområdessamarbetet har bl.a. under år 1998 tillsammans med ledningsgruppen för barn- och ungdomskultur utarbetat en översikt och handlingsplan för barn och unga i närområdet. Handlingsplanen vilken förelades Nordiska rådet vid sessionen i november har utarbetats i dialog med representanter för länderna i närområdet. En miljon danska kronor har reserverats för genomförande och uppföljning av planen.

Nordiska ministerrådet medverkade vid Nordiska rådets konferens BARNforum i Stockholm i december. Konferensen utgjorde en unik plattform för politisk dialog om barns och ungas villkor i Norden och dess närområden.

3.5.3 Livsmedelsfrågor

Allmänt

Utöver principiella frågor kretsar arbetet på livsmedelsområdet kring dels mångåriga projekt som t.ex. systematisk utvärdering av potentiellt skadliga komponenter i livsmedel, dels dagsaktuella frågor som olika åtgärder inom området kontroll av livsmedel och genomförande av EG:s regelverk. Det yttersta målet är att skydda konsumenten mot hälsofarliga produkter och fusk i livsmedelshanteringen.

Livsmedelsfrågorna är indelade i fem sakområden: *toxikologi, mikrobiologi, kost och näring, lagstiftning* samt *livsmedelskontroll*. Samarbetet med de baltiska länderna sköts av gruppen som kallas *NordBalt*, där framför allt kontrollfrågor diskuteras. Stort baltiskt intresse visades för ett centralt och nytt område, nämligen kommunikation mellan parterna i livsmedelskontrollen. När det gäller verifiering av analysmetoder som används på livsmedelsområdet utförs arbetet av

Samarbetet inom Norden

Märkning av livsmedel har fått en framskjuten plats på den nordiska dagordningen genom att fem sektorer - konsument, livsmedel, jord- och skogsbruk, fiskeri och miljö - gått samman om ett stort projekt. Målet är att ta fram nödvändiga kunskaper och underlag för att kunna bedöma möjligheterna att utveckla en generell policy för livsmedelsmärkning, en policy som leder till att konsumenternas behov möts på ett ändamålsenligt sätt. I detta basarbete ingår aktuella moment som miljömärkning och hälsopåståenden.

Salmonellaproblematiken och antibiotika i foder behandlas i en ad hoc-grupp tillsatt av livsmedels- och jord/skogssektorerna. Arbetet ingår i den nordiska handlingsplanen för livsmedelssäkerhet som kom till som uppföljning av "World Food Summit", FAO:s toppmöte år 1996 om att halvera svälten i världen.

Tre sektorer är delaktiga i att få fram en helhetssyn på fisk som livsmedel, nämligen sektorerna som ansvarar för livsmedel, fiskeri och miljö.

På Nordiska rådets initiativ utökades budgeten för att stärka arbetet med att tillförsäkra konsumenterna trygg mat. Särskild tonvikt läggs på att öka kunskaperna om riskanalys: riskvärdering, riskhantering och riskkommunikation. En analys får allt större betydelse, då den omfattar alla steg från den vetenskapliga bedömningen till hur risker hanteras och förmedlas. Livsmedelsmyndigheterna deltog i ett brett upplagt seminarium om riskanalysens principer för att öka sina kunskaper på området.

En stor del av sektorns resurser användes till undersökningar av livsmedelskomponenter som kan innebära risker. Under året har resultat presenterats som gäller flera ämnen, särskilt kan nämnas fenyldiaziner i champinjoner. Riskbedömningen ledde till den gemensamma nordiska rekommendationen att avstå från att äta stora mängder champinjoner. Ett seminarium om lacker i konservburkar har fått stor genklang för att ha samlat intressenter som inte har mötts tidigare.

Nordiska nätverk har kontinuerlig beredskap för bl.a. frågor som rör nya livsmedel, dricksvatten och matallergier.

Inom kost- och näringsområdet har två viktiga arbeten avslutats. Det ena gäller portionsstorlekar, en komplicerad, men mycket viktig, måtenhet vid kostberäkningar. Det andra arbetet avser en utredning och sammanställning av de pedagogiska modeller som används vid kostrådgivning.

Inom livsmedelstillsynen har man behandlat kontroll av transporter, ekologiska produkter samt de centrala myndigheternas tillsyn av den lokala kontrollen.

Norden och internationellt samarbete

De flesta aktuella livsmedelsfrågor har samtidigt en nordisk och en internationell sida. Detta gäller bl.a. samarbetet inom EU och EES och *Codex Alimentarius Commission*. Arbetet inom Codex med att få förståelse för de nordiska ländernas stränga hygienregler för livsmedel börjar bära frukt.

En stor del av det nordiska samarbetet ägnas också åt att söka vägar för att om möjligt nå mer enhetliga tolkningar av och åt genomförandet av det numera i väsentliga delar gemensamma EU/EES-regelverket.

Världshandeln med de avtal och regler som styr den ägnas stor uppmärksamhet. Av stor vikt är de avtal inom Världshandelsorganisationen (WTO) som rör tekniska handelshinder (TBT - "Technical Barriers to Trade") och sanitära och fytosanitära åtgärder (SPS - "Sanitary and Phytosanitary measures"). SPS-avtalet har stor betydelse inom livsmedelshandelns område och innebär att balans skall råda mellan å ena sidan ambitionen att undvika dolda handelshinder och å andra sidan värnandet om medlemsstaternas rätt att själva besluta om sina hälsonormer.

3.5.4 Konsumentpolitik

Allmänt

Ett nytt offensivt handlingsprogram för konsumentområdet t.o.m. år 2004 har utarbetats under år 1998. Det slutgiltiga beslutet om handlingsplanen togs i januari 1999. Arbetet har varit omfattande för att åstadkomma den nödvändiga förankringen. Bland annat anordnades en konferens i Stockholm med representanter för nordiska konsumentmyndigheter och organisationer, departement och forskningsinstitutioner för att diskutera hur målen och riktlinjerna som konsumentministrarna har fastställt skulle kunna genomföras.

Handlingsprogrammet omfattar det nordiska samarbetets tre pelare. De frågor som särskilt bör prioriteras under perioden är konsumentaspekter på livsmedel, finansiella tjänster, konsumtion och miljö, nödvändighetstjänster, IT och konsumentforskning.

Samarbetet på det konsumentpolitiska området gynnas av det faktum att de nordiska länderna har kultur, språk och historia gemensamt. Det har lett till en likartad syn på konsumentpolitiken i de nordiska länderna. Förhållandet att tre av de nordiska länderna är medlemmar i EU och att de andra två samarbetar inom ramen för EES-avtalet präglar i hög grad samarbetet. Det är nödvändigt att man stärker samarbetet på det praktiska och det politiska planet så att den nordiska modellen kan bibehållas och att man därutöver kan påverka konsumentpolitiken inom EU och globalt.

Samarbetet i Norden

Svanmärkningen har haft en fortsatt positiv utveckling. I dag finns kriterier för upp emot 50 produktgrupper, och nära 2000 svanmärkta produkter finns på den nordiska marknaden. Konsumentministrarna har

beslutat om att påbörja en utvärdering av det nordiska miljömärkningssystemet under år 1999. Arbetet genomförs inom ramen för den tvärsektoriella grupp som tillsattes år 1997 för samarbetet mellan konsument- och miljösektorerna. Utvärderingen omfattar konsumenters attityder och kunskaper, Svanens miljöeffekter, organisationsfrågor och vissa strategiska överväganden. Skr. 1998/99:67

Ett gemensamt program för konsumentforskning kom i gång under år 1997, och fortsatte under år 1998 med flera temamöten för forskare inom de områden som har prioriterats i Program för konsumentforskning. Den önskade utvecklingen av forskarnätverk har också nått långt. Däremot har de planerade doktorandprojekten inte haft någon framgång på grund av otillräcklig finansiering nationellt som tillägg till de 75 000 danska kronor per år, under högst tre år, som anslagits från ministerrådet. En konferens för nordiska forskare och myndighetsrepresentanter om konsumentforskning hölls under året.

Arbetet med att uppfylla handlingsprogrammet för konsumentundervisning i skolan har fortsatt under år 1998. Ett projekt om informationsteknologi i undervisningen har bl.a. bedrivits.

Inom ramen för handlingsprogrammet för finansiella tjänster har man prioriterat arbetet med att förbättra konsumenternas möjligheter att överblicka och utnyttja det internationella utbudet på kredit-, sparande-, försäkrings- och pensionsområdena.

I övrigt kan nämnas att rapporter rörande avregleringen av elmarknaderna, förändringarna i den offentliga sektorn och i välfärdssystemet samt klagomålshantering har producerats.

Norden och Europa

I takt med att arbetet inom EU har fått en större betydelse har också det nordiska samarbetet fått en tydligare politisk inriktning. Detta gäller t.ex. för livsmedelspolitiken som blivit mer inriktad på konsumentskydd, både nationellt och internationellt, men det gäller också för välfärdspolitiken och miljöpolitiken. Vid de nordiska konsumentministrarnas möte i februari 1998 deltog den brittiske konsumentministern som under våren var ordförande i Europeiska unionens råd. Vidare var EG-kommissionen representerad.

Amsterdamfördraget har gett konsumentpolitiken en starkare ställning inom EU. Detta innebär en bättre plattform för konsumentpolitiska åtgärder samt att konsumentfrågor kan beaktas inom andra politikområden. De nordiska länderna samverkade mycket i arbetet för att uppnå detta resultat, och har under år 1998 fortsatt arbeta tillsammans för att stärka konsumentpolitiken i EU. Ett exempel är att det nordiska handlingsprogrammet har kunnat användas för att påverka arbetet inom EU med handlingsprogrammet för de kommande tre åren.

Det finns åtta nordiska nätverk som samarbetar i olika projekt inom områdena finansiella tjänster, standardisering, produktsäkerhet, konsumenträtt, prismärkning, konsumentundervisning, livsmedel i konsumentperspektiv samt hushållsekonomi och skuldsanering. Mycket

av arbetet i dessa nätverk handlar om det gemensamma EU- och EES-arbetet. Skr. 1998/99:67

Flera av de projekt som har genomförts under år 1998 har gällt EG-lagstiftning. Det gäller t.ex. de projekt som har avslutats med rapporterna Nordisk implementering av distansavtalsdirektivet - särskilt ur konsumentsynpunkt samt "Fjernesalg av finansiella tjänster".

Norden och närområdet

Inom området *produksäkerhet* har ett seminarium om samordning, tillsyn och dialog tillsammans med näringsliv och konsumentmyndigheter och organisationer ägt rum under året. Ett handlingsprogram om *konsumentorganisationer* i de baltiska länderna har beslutats. Samarbete inom ramen för EG-kommissionens Phare-program har etablerats. Projekt i praktiskt utförande kommer att äga rum under år 1999. Inom området *konsumentinformation* har ett seminarium på temat Konsumentundervisning i läraryrket hållits. Ett kontaktmöte har hållits under året med samarbetspartner inom ramen för Phare-programmet för diskussion om det fortsatta uppläggningsområdet inom området *konsumenträttigheter*. Medel har beviljats för deltagande i en konferens, arrangerad av Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), om miljömärkning inom området expert- och studiebesök.

3.5.5 Jämställdhet mellan kvinnor och män

Samarbetet inom Norden

Till grund för samarbetet inom jämställdhetsområdet ligger ett program för det nordiska jämställdhetssamarbetet för perioden 1995-2000. Programmet kompletteras med en årlig handlingsplan.

Samarbetet ligger väl i linje med den svenska jämställdhetspolitiken. Arbetet koncentreras till verksamhet som främjar kvinnors och mäns lika tillgång till de politiska och ekonomiska beslutsprocesserna, kvinnors och mäns lika ekonomiska ställning och inflytande, inte minst i fråga om lön, samt ett jämställt arbetsliv. Vidare prioriteras verksamhet som dels förbättrar möjligheterna för såväl kvinnor som män att förena föräldraskap och förvärvsarbete, dels påverkar den europeiska och övriga internationella utvecklingen på jämställdhetsområdet. För att effektivisera arbetet inom de prioriterade områdena verkar ministerrådet för att jämställdhetsaspekter beaktas inom alla politikområden på lokal, regional, nationell och nordisk nivå.

Ett ministermöte ägde rum under år 1998. I november träffades jämställdhetsministrarna i samband med Nordiska rådets session och beslutade bl.a. att anta handlingsplanen för det nordiska jämställdhetssamarbetet för år 1999.

En tjänst som koordinator för mansforskning har inrättats med uppgift att organisera nordiska mansforskare och stödja nya mansforskarnätverk.

Koordinatorerna skall också bidra till att genomföra handlingsplanen om män och jämställdhet. Tjänsten placeras inom *Nordiska institutet för kvinno- och könsforskning (NIKK)* vars verksamhet har pågått sedan år 1995. Institutets uppgifter är att inom ramen för det nordiska samarbetet främja, samordna och stimulera nordisk forskning samt att informera om forskningsresultatet på området. Forskningsresultatet ger ökade kunskaper och möjliggör effektivare insatser på jämställdhetsområdet. Det bidrar också till att forma den samnordiska plattform som är betydelsefull i det internationella samarbetet när det gäller forskning och utveckling.

Projektet för att utveckla nya metoder i jämställdhetsarbetet, det s.k. mainstreamingprojektet, har fortsatt. Samtliga nordiska länder samt de självstyrande områdena Färöarna och Åland medverkar i totalt tio projekt inom arbetsmarknads- och ungdomspolitik. Projekten presenterades och diskuterades på en konferens på Färöarna i september. Ett arbete har påbörjats om hur de övriga ämbetsmannakommittéerna skall ta ansvar för att ett jämställdhetsperspektiv genomsyrar deras respektive politikområde. Målet jämn könsfördelning bland ledamöter i nordiska kommittéer, styrelser och andra organ har antagits och årliga uppföljningar görs.

Norden och Europa

Jämställdhetsarbetet är till stor del knutet till frågor och områden som är aktuella inom EU och EES, där den nordiska jämställdhetsmodellen är föremål för stort intresse. De satsningar som har fastlagts i det nordiska samarbetsprogrammet för perioden 1995-2000 är områden som också behandlas i EU:s jämställdhetsprogram för åren 1996-2000. En gemensam nordisk-europeisk konferens om jämställdhet på arbetsmarknaden hölls i Stockholm i april. I konferensen deltog även representanter från de baltiska länderna. De nordiska jämställdhetsministrarna har enats om att hålla en fortsatt hög jämställdhetsprofil inom EU.

Norden och närområdet

Som tidigare har nämnts har ett program antagits för närområdessamarbetet inom jämställdhetsområdet fram till år 2000. En arbetsgrupp med representanter från samtliga nordiska och baltiska länder har tillsatts för att följa upp de olika delarna i programmet. Konferenser har hållits i de tre baltiska länderna under året med medverkan av politiker och experter från de nordiska länderna.

3.5.6 Lagstiftningssamarbete

En ny handlingsplan

År 1996 antogs ett samarbetsprogram för lagstiftningsområdet. Programmet har varit vägledande för samarbetet under år 1998. Samarbetsprogrammet kompletteras av årliga handlingsplaner som anger vilka sakområden som skall prioriteras under ett verksamhetsår. Den

handlingsplan som antogs vid det nordiska justitieministermötet i juni 1998 lyfter fram sju områden av olika karaktär och med olika politisk dignitet. Vissa områden har främst relevans för lagstiftningssamarbetet inom Norden, andra är betydelsefulla för samarbetet med EU/EES och närområdena. Skr. 1998/99:67

Bekämpande och förebyggande av brottslighet i Norden

Huvudtemat för justitieministermötet i juni 1998 var Gränsöver-skridande kriminalitet. Ministrarna diskuterade främst rättshjälps-samarbete över de nordiska gränserna, gränsöverskridande för-undersökningsmetoder och penningtvätt. I handlingsplanen nämns att särskild vikt skall läggas vid uppföljningen av ministermötet. En grupp tjänstemän från de olika nordiska länderna arbetar med att identifiera eventuella hinder eller brister i den reglering som styr det nordiska straffrättsliga samarbetet. En rapport om de olika nordiska ländernas lagstiftning om penningtvätt har också utarbetats.

Ett annat prioriterat område har varit bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn, jfr Nordiska rådets rekommendation 18/1996. Ett samarbete på ämbetsmannanivå har resulterat bl.a. i ett brev från Nordiska ministerrådet till de nordiska researrangörerna, vilka i brevet uppmanats att ta sitt ansvar för att förhindra att barn utnyttjas genom s.k. sexturism.

De nordiska justitieministrarna har också i samarbete med företrädare för ämbetsmannakommittén för sociala frågor stöttat genomförandet av en studie om behandling eller vård som komplement till straff för dem som har dömts för sexuellt utnyttjande av barn. Studien beräknas vara färdig i juni 1999.

Bekämpande av främlingsfientlighet och rasism

I enlighet med vissa uttalanden i handlingsplanen har en grupp nordiska tjänstemän fått i uppdrag att kartlägga den praktiska tillämpningen av gällande rätt avseende främlingsfientlighet och rasism. Gruppen skall bl.a. överväga behovet av gemensamma lagstiftningsåtgärder på området och kommer att framlägga sin rapport under våren 1999.

Informationstekniken och lagarna

Den nya informationstekniken berör lagstiftningen på det civilrättsliga området liksom på de offentligrättsliga och straffrättsliga områdena. Utvecklingen på IT-området aktualiserar vitt skilda frågor. Enligt handlingsplanen skall de nordiska länderna i samarbete bl.a. inventera problemen samt utnyttja varandras kunskaper och i samråd ta ställning till i vilken utsträckning lagarna behöver moderniseras. Under år 1998 har ett tätare nordiskt samarbete inletts bl.a. genom ett nordiskt möte om elektronisk handel. Ämbetsmannakommittén har också beslutat att stödja och medverka i ett projekt om handel på Internet, som har initierats av konsumentsektorn.

Under de senaste decennierna har lagstiftningssamarbetet inte varit lika intensivt på detta område som tidigare. Detta har lett till vissa skillnader mellan ländernas regelsystem. Enligt handlingsplanen skall de nordiska länderna nu verka för att återskapa ett väl fungerande framtida lagstiftningssamarbete. Inriktningen skall vara att onödiga skillnader skall undvikas och att den nordiska rättslikheten om möjligt skall öka.

Ett nordiskt seminarium hölls i början av året under medverkan av lagstiftare, vetenskapsmän och praktiskt verksamma jurister från alla de nordiska länderna. Det följs nu upp med en studie om nordisk familjerätt. Det viktigaste syftet med studien är att undersöka vilka hinder och svårigheter som de rättsliga skillnaderna medför för den fria rörligheten inom Norden.

Kontinuerligt samarbete

Utöver de särskilt prioriterade områdena för 1998/99 samarbetar de nordiska ländernas justitieministrar inom en rad områden. Det gäller bl.a. straffrätt och straffprocessrätt, inklusive bekämpande av mc-kriminalitet och ekonomisk brottslighet, civilprocessrätt, förvaltningsrätt, aktiebolagsrätt och sjörätt.

I de fall det inom sakområdet pågår arbete med någon rättsakt inom gemenskapen skall, enligt handlingsplanen, lämpligt samråd ske, varvid det bl.a. bör diskuteras hur de nordiska ståndpunkterna skall samordnas. När en rättsakt har antagits skall samarbete ske i lämpliga former på genomförandestadiet.

3.5.7 Migrations- och flyktingpolitiska frågor

Danmark har under år 1998 varit ordförande i de nordiska regeringarnas samrådsgrupp för flyktingfrågor (NSHF). I anslutning till ett av samrådsgruppens möten har också de ansvariga ministrarna sammanträtt. Det har även vid behov avsatts tid för diskussioner med representanter för Förenta nationernas flyktingkommissarie (UNHCR) och för International Organization för Migration (IOM). Under år 1999 ansvarar Norge för ordförandeskapet i samrådsgruppen.

Inom ramen för särskilda arbetsgrupper har man utbytt information och diskuterat frågeställningar kring återvandring och då främst till Bosnien-Hercegovina, men även kring verkställighet, ingående av särskilda återtalandeavtal samt utsändande av samnordiska utlänningsattachéer. Gemensamma EU- och Schengenrelaterade frågor har behandlats i en särskild arbetsgrupp. Arbetet i samrådsgruppen har vidare inriktats på att samordna det nordiska agerandet i relation till Nordens närområde på det migrationspolitiska området. Den särskilda arbetsgruppen för reformsamarbete med de baltiska staterna har under året erhållit utvidgat mandat till att även omfatta Ryssland, Vitryssland och Ukraina.

Det nordiska utlänningsutskottet, med primärt ansvar för övervakningen av hur den nordiska passkontrollöverenskommelsen

tillämpas, har under året haft två samrådsmöten med företrädare för de nordiska utlänningsmyndigheterna. Vid mötena utbyts bl.a. information om förestående ändringar i ländernas viseringspolitik. I dessa möten deltar även representanter för berörda departement

Skr. 1998/99:67

3.5.8 Ungdomsfrågor

Allmänt

Det nordiska samarbetet i ungdomsfrågor bereds inom ramen för Nordiska ungdomskommittén, som lyder under kulturministrarna. Nordiska ungdomskommittén är ministerrådets rådgivande och koordinerande organ i nordiska och internationella barn- och ungdomspolitiska frågor och innehåller representanter från såväl myndigheter som ungdomsorganisationer. Kommittén har bl.a. i uppgift att fördela stöd till ungdomars nordiska samarbete, att koordinera nordisk ungdomsforskning och att följa upp arbetet med barn- och ungdomspolitiska frågor inom alla ministerrådets sektorer. Nordiska ministerrådets budget för nordiskt ungdomssamarbete uppgick under året till cirka fem miljoner danska kronor.

Samarbetet inom Norden

En av de viktigaste uppgifterna inom ungdomsområdet är bidragsgivning till ungdomsorganisationernas nordiska nätverk och till olika ungdomsprojekt. Efter en utveckling av stödordningen under år 1997 omfattar projektstödet nu samtliga ungdomsinitiativ oavsett om de är nationella eller lokala. Kommittén har därför möjlighet att i större utsträckning tillvarata andra nordiska ungdomsinitiativ än bara dem som kommer från nationellt stödberättigade ungdomsorganisationer. Kulturministrarna har beslutat att 80 procent av ministerrådets budget för ungdomsfrågor skall gå till bidragsgivning. Resterande medel avser kostnader för samordning av nordisk ungdomsforskning samt kommitténs egna projekt och kostnader.

Det nordiska samarbetet inom ungdomsforskningen är en prioriterad fråga för kommittén. Efter en utvärdering under år 1997 beslutade kommittén under år 1998 att vidareutveckla det nordiska ungdomsforskningssamarbetet. Under perioden 1998-2001 anställs därför en forskningskoordinator på heltid. Syftet med projektet är att stärka samarbetet mellan ungdomsforskare, beslutsfattare och brukare.

Ett utkast till nytt nordiskt femårigt ungdomsforskningsprogram har presenterats under år 1998. Ett seminarium kring olika rapporter om ungdomars levnadsförhållanden och etablering i de nordiska länderna hölls i Stockholm i början av år 1998.

Ett seminarium för att diskutera de speciella förhållandena för ungdomsfrågor och ungdomsarbete i Västnorden och på Nordkalotten genomfördes på Färöarna.

Utvecklingen av ungdomssamarbetet mellan Östersjöstaterna har varit en prioriterad fråga sedan det finska ordförandeskapet året 1996. Efter ett initiativ inom Nordiska ungdomskommittén arrangerade Finland i samarbete med EG-kommissionen i månadsskiftet maj-juni 1997 en konferens i Helsingfors om Östersjösamarbete i ungdomsfrågor. Som en uppföljning av denna konferens genomförde Sverige i juni 1998 i Visby en ungdomsministerkonferens där ett program för fortsatt ungdomssamarbete i Östersjöregionen antogs.

Sveriges ordförandeskap

Inom det nordiska ungdomssamarbetet har flera frågor lyfts fram. Hit hör utvecklingen av insatser för att stärka ungdomars inflytande, insatser för att stärka ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden, främjande av idéutveckling och entreprenörskap, samordning av ståndpunkter och möjliga insatser inom Östersjösamarbetet, ett utvecklat samarbete kring miljöfrågor, internationella utvärderingar av den nationella ungdomspolitiken samt samverkan mellan arbetet i EU och i Europarådet kring ungdomsfrågor och ungdomsforskning.

Arbetsmarknadsfrågor för ungdomar har hittills inte varit ett prioriterat område inom Nordiska ungdomskommittén, men är ett område som utifrån ett ungdomspolitiskt sektorsövergripande synsätt har haft hög prioritet för det svenska ordförandeskapet. Kommittén har under året i samarbete med Ämbetsmannakommittén för arbetsmarknad och arbetsmiljö tillsammans med flera aktörer inlett ett samarbete för att utveckla ett gemensamt projekt. Avsikten är att skapa ett dynamiskt nordiskt nätverk där idéutbyte och erfarenheter får spridning mellan de nordiska länderna.

Kommittén genomförde i linje härmed i samarbete med ministerrådets ämbetsmannakommitté för arbetsmarknad och arbetsmiljö och med Linköpings kommun en konferens i syfte att stärka samarbetet mellan de nordiska länderna för att lägga grunden till ökade möjligheter för ungdomar inom arbetsmarknadsområdet.

En konferens genomfördes också av kommittén för att belysa möjligheter för ungdomars inflytande och olika former för organisering i samverkan med Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) med stöd från bl.a. dåvarande Inrikesdepartementet.

3.6 Säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete

Sedan år 1997 diskuteras säkerhetspolitiska frågor inom ramen för Nordiska rådet. Det tar sig bl.a. uttryck i att säkerhetspolitiken numera är en naturlig del av utrikesministrarnas löpande dialog och årliga utrikespolitiska redogörelse samt att de nordiska försvarsministrarna deltar i Nordiska rådets årliga session och att de vid detta tillfälle lämnar

en gemensam nordisk försvarspolitisk redogörelse. Vid sessionen i november 1998 framfördes den av Sveriges försvarsminister. Det var andra gången i Nordiska rådets historia som en sådan redogörelse gavs. Skr. 1998/99:67

Utanför Nordiska rådets ram möts de nordiska försvarsministrarna minst två gånger per år. Vid dessa möten diskuteras aktuella försvars- och säkerhetspolitiska frågor av gemensamt intresse. Ett aktivt utbyte mellan de nordiska länderna bidrar bl.a. till kunskapsöverföring samt möjlighet till att vid behov agera gemensamt i andra fora. Ett fördjupat tankeutbyte har också utvecklats mellan de parlamentariska organ och politiska utredningar som i de olika länderna bereder försvars- och säkerhetspolitiska frågor.

Under år 1998 har både det multilaterala och det bilaterala försvarsrelaterade samarbetet utökats och fördjupats mellan de nordiska länderna.

Fredsfrämjande verksamhet

Kärnan i det nordiska försvarsrelaterade samarbetet utgörs främst av verksamhet inom det fredsfrämjande området. För att underlätta samarbete, koordinering och effektivisering av nordiska resurser skapades NordSamFN i slutet av 1960-talet och som ersattes av en ny samarbetsstruktur benämnd Nordcaps ("Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support") år 1997. Nordcaps kan ses som ett verktyg för att förbättra de nordiska ländernas förmåga att agera gemensamt inför beslut om och vid deltagande i fredsfrämjande insatser. Nordcaps bidrar även till ett intensifierat informationsutbyte och ett fördjupat utbildnings- och materielsamarbete mellan de nordiska länderna. Den nordisk-polska brigaden i Bosnien och den nordiska bataljonen i Makedonien är exempel på framgångsrikt nordiskt samarbete.

I april 1998 kom de nordiska försvarsministrarna överens om att fördjupa och utveckla det nordiska samarbetet ytterligare inom Nordcaps. Målsättningen skall på sikt vara att vid behov kunna sända ut en gemensam nordisk fredsfrämjande brigad. Brigaden skall kunna bidra till en ökad samverkansförmåga, med en utökad materielsamordning som följd. Nordcaps fredsfrämjande brigad är ett exempel på den pågående utvecklingen mot en alltmer multinationell europeisk krishanteringsförmåga. En nordisk brigad skulle kunna skapa möjligheter till större inflytande vid internationell krishantering.

Vidare skulle ett nordiskt övningssystem kunna skapas där större och mindre lednings-, stabs-, tjänst- och funktionsövningar m.m. kan genomföras. Under året beslöt försvarsministrarna även att de nordiska länderna inom ramen för Nordcaps skulle öka erfarenhetsutbytet från tidigare fredsfrämjande insatser.

Nordic Peace

För att förbättra ländernas förmåga att samarbeta vid fredsfrämjande insatser genomförs olika gemensamma övningar. Partnerskap för fred (PFF) utgör härvidlag en värdefull ram. Sedan några år tillbaka arrangeras den årliga övningen "Nordic Peace". Det är en nordisk övning som

genomförs i PFF:s anda. Den första "Nordic Peace"-övningen genomfördes år 1997 i Norge. Till 1998 års övning, som genomfördes i Sverige, var även de baltiska länderna inbjudna att delta. Finland har påbörjat förberedelserna för 1999 års "Nordic Peace"-övning och Danmark kommer att stå som värd för övningen år 2000. Skr. 1998/99:67

I 1998 års övning deltog drygt 2000 officerare och soldater samt ett stort antal civila hjälporganisationer och observatörer från åtta länder. Syftet med övningen var att förbättra deltagande nationers förmåga att samarbeta med både militära och civila resurser vid fredsfrämjande insatser. Resultatet har i stort visat att denna övningsform ger en bra grund för utveckling av civilt-militärt samarbete för fortsatt träning inför operativa insatser.

Minröjningskoordinering

Sverige utsågs under hösten 1996 av de nordiska försvarsministrarna till nordisk "ledande nation" inom minröjningsområdet. För att förbättra samordningen inom minröjningsområdet har samtliga nordiska länder utsett varsin nationell minröjningskoordinator. Koordinering sker inom områden såsom forskning, materielutveckling, industrifrågor, utbildningsfrågor samt fredsfrämjande- och humanitära insatser.

I slutet av år 1998 färdigställdes en rapport inom Nordcaps om minröjning och hur det nordiska samarbetet skulle kunna utvecklas och förbättras. Under år 1999 kommer de nordiska länderna att ta ställning till det fortsatta arbetet. Minröjning är en viktig verksamhet och stora insatser behövs för att få bort miljontals minor världen över.

Handlingsprogram för nordiskt försvarsmiljösamarbete

Sedan hösten 1997 finns ett handlingsprogram för nordiskt försvarsmiljösamarbete. I programmet redovisas ett antal samarbetsområden. Norge leder arbetet med bistånd till länder i närområdet. En första diskussion mellan de nordiska länderna och USA samt de baltiska länderna, Polen och Ryssland hölls i augusti 1998. Med utgångspunkt i mottagarstaternas önskemål och Nordens och USA:s möjligheter att lämna bistånd har därefter en lista över möjliga försvarsmiljöprojekt sammanställts. Inriktningen är att bilaterala eller multilaterala projekt skall kunna initieras med denna lista som grund. Danmark leder arbetet med en gemensam försvarsmiljöpolicy, en Nordisk Agenda 21, för försvarssektorn. Inriktningen inom detta samarbetsområde är att under våren 1999 kunna lägga fast en övergripande försvarsmiljöpolicy. Finland leder arbetet med gemensamma miljömål. Sverige leder arbetet med ett gemensamt nordiskt utnyttjande av anläggningar för miljöfarlig verksamhet, t.ex. skjutfält. Genom att diskutera försvarsmiljöfrågorna gemensamt i Norden och genom att samnordiskt driva försvarsmiljöfrågorna nationellt och internationellt ökar möjligheterna att förbättra miljön i Norden och kring Östersjön.

Försvarsmateriel

Sedan december 1994 finns ett ramavtal om nordiskt försvarsmaterielsamarbete. Ambitionen är bl.a. att få till stånd gemensam upphandling för att nå ekonomiska, tekniska och industriella fördelar. Ett utökat samarbete på materielsidan främjar ett mer effektivt utnyttjande av de nordiska resurserna samt främjar ett ökat samarbete mellan de nordiska ländernas försvarsindustrier. För närvarande är drygt tjugo arbetsgrupper verksamma. Under år 1998 har de arbetsgrupper som undersöker möjligheterna till gemensam nordisk upphandling av helikoptrar och gemensamma studier av ubåtar stått i fokus.

Samarbetet med Estland, Lettland och Litauen

Sedan år 1992 har Sverige lämnat stöd inom försvarsområdet till Estland, Lettland och Litauen. Samtliga tre länder håller på att bygga upp försvar, gränsbevakning och andra säkerhetsfunktioner. De nordiska länderna stödjer på olika sätt uppbyggnaden av ett nationellt totalförsvar och samarbetar med andra länder i fråga om bl.a. uppbyggandet av en gemensam baltisk bataljon, Baltbat, för fredsfrämjande verksamhet. Under år 1997 har även ett samarbete påbörjats för att upprätta en för de baltiska staterna gemensam marin enhet, Baltron. Som ett resultat av nordisk och internationell samverkan upprättas i februari 1999 en gemensam baltisk försvarshögskola i Tartu i Estland. Skolan kommer att ta emot de första eleverna till hösten 1999. Samtliga nordiska länder bidrar med bl.a. utrustning och lärare. Genom skolan hoppas Sverige kunna intensifiera den betydelsefulla kunskapsöverföringen mellan Norden och Baltikum. Sedan fyra år tillbaka träffar de nordiska försvarsministrarna de baltiska ländernas försvarsministrar minst en gång per år.

Självklart kan inte de nordiska länderna åta sig ett eget ansvar för de baltiska ländernas säkerhet och för stabiliteten i Östersjöområdet. Säkerheten i Nordeuropa kan inte skiljas från säkerheten i hela det euro-atlantiska området. Ett tydligt amerikanskt engagemang i Östersjöområdet är ett grundläggande nordiskt intresse. Ett sätt att säkerställa andra länders engagemang i Östersjöregionen är att gemensamt utveckla verksamheten inom PFF och det Euroatlantiska Partnerskapsrådet (EAPR). Som ett led i denna strävan genomfördes ett viceförsvarsministtermöte i Visby i maj 1998.

Regeringen vill i detta sammanhang även erinra om de försvarsmiljöprojekt Sverige tillsammans med USA driver i de baltiska staterna. Den svenska delen av projekten finansieras genom den s.k. Östersjömiljarden. Dessa svenska insatser har en stor betydelse för att bygga upp miljökunskundet inom de baltiska försvarsmakterna. Insatserna bidrar också till att stärka de demokratiska grunderna i dessa staters försvarsmakter. Därmed stärks också den pågående demokratiseringsprocessen i denna region.

Vid Nordiska rådets session i Helsingfors i november 1997 presenterades ett förslag att etablera ett flerårigt nordiskt säkerhetspolitiskt forskningsprogram. Under år 1998 har arbetet fortsatt med att starta programmet. Man har bl.a. tagit upp frågan om finansiellt stöd från Nordiska ministerrådet.

I december 1998 hölls en konferens med 45 forskare från samtliga nordiska länder. Vid konferensen fastställdes följande sex forskningsprojekt:

- Militära styrkors roll och funktion i ljuset av den nya säkerhetsordningen.
- "Peace Support Operations".
- Komparativ nordisk säkerhetspolitisk doktrin - nu och i framtiden.
- "Cooperation conflict or chaos - the future of Russian security policy and its implication for the Nordic/Baltic region".
- Komperativ nordisk säkerhetspolitik under det kalla kriget.
- Funktionell säkerhet i en globaliserad värld.

Varje projektgrupp, som består av tiotalet forskare, har fastställt egna aktivitetsplaner med etappmål och förväntade slutprestationer för år 1999.

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 mars 1999

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Freivalds, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Östros, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén

Föredragande: statsrådet Lindh

Regeringen beslutar skrivelse 1998/99:67 Nordiskt samarbete 1998.